

Lasten ja nuorten ääni tulevaisuuden Suomessa

Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti

Valtioneuvoston julkaisu 2026:43

Lasten ja nuorten ääni tulevaisuuden Suomessa

Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti

Laura Kuusio, Liisa Männistö, Marja Pulkkinen ja Laura Salovaara

Valtioneuvosto Helsinki 2026

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtioneuvosto

Sosiaali- ja terveysministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for your own personal use.

Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-287-842-7

ISSN pdf: 2490-0966

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Lasten ja nuorten ääni tulevaisuuden Suomessa Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti

Valtioneuvoston julkaisu 2026:43

Julkaisija Valtioneuvosto

Tekijä/t
Kieli Laura Kuusio, Liisa Männistö, Marja Pulkkinen, Laura Salovaara
suomi Sivumäärä 62

Tiivistelmä

Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti käynnistettiin kehittämään pysyvä ja systemaattinen tapa tuoda lasten ja nuorten näkemykset osaksi valtioneuvostotason valmistelua. Pilotti kohdistettiin 5.–9.-luokkalaisiin eri puolilla Manner-Suomea. Lapsia ja nuoria kuultiin valtakunnallisella kyselyllä sekä dialogeilla, digiraadeilla ja työpajoilla. Lasten ja nuorten viestit kytkettiin ministeriöiden kansliapäälliköiden pääviesteihin tulevaa hallituskautta varten.

Aineisto osoittaa, että ilmasto, turvallisuus, mielenterveys, eriarvoisuus ja vaikuttaminen ovat lapsille ja nuorille tärkeitä teemoja. Vaikka Suomi koetaan pääosin turvalliseksi, kokemuksissa on eroja. Lasten ja nuorten arkea kuormittavat koulupaineet ja tulevaisuushuoli, luottamus heikkenee iän myötä ja vaikuttamishalukkuus vaihtelee. Eriarvoisuus näkyy konkreettisesti arjen mahdollisuuksissa.

Lasten ja nuorten viesti tulevalle hallitukselle on selkeä: ilmastonmuutokseen, mielenterveyteen, turvalliseen arkeen, eriarvoisuuden ehkäisyyn ja aitoihin vaikuttamismahdollisuuksiin on vastattava pitkäjänteisesti ja määrätietoisesti. Osallisuuspilotti osoittaa, että lasten ja nuorten kuulemiselle on tarvetta ja että vastaavanlaiset rakenteet tarjoavat arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi. Lasten ja nuorten näkökulmien järjestelmällinen huomioiminen vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa sekä tulevien sukupolvien luottamusta yhteiskuntaan ja demokratiaan.

Asiasanat lapset (ikäryhmät), nuoret, päätöksenteko, osallisuus, vaikuttaminen, tulevaisuus, hallitusneuvottelut

ISBN PDF 978-952-287-842-7 ISSN PDF 2490-0966

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-842-7>

Barn och ungas röst i framtidens Finland Statsrådets pilotprojekt för delaktighet för barn och unga

Statsrådets publikationer 2026:43

Utgivare Statsrådet

Författare Laura Kuusio, Liisa Männistö, Marja Pulkkinen, Laura Salovaara

Språk finska

Sidantal

62

Referat

Statsrådets pilotprojekt för delaktighet för barn och unga inleddes för att utveckla ett permanent och systematiskt sätt att göra barns och ungas synpunkter till en del av beredningen på statsrådsnivå. Pilotprojektet riktades till elever i årskurs 5–9 på olika håll i Finland utom Åland. Barn och unga hördes genom en riksomfattande enkät samt genom dialoger, E-paneler och workshoppar. Barnens och de ungas budskap kopplades till ministeriernas kanslichefers huvudbudskap inför den kommande regeringsperioden.

Materialet visar att klimat, säkerhet, psykisk hälsa, ojämlikhet och inflytande är viktiga teman för barn och unga. Även om Finland i huvudsak upplevs vara tryggt, finns det skillnader i erfarenheterna. Pressen i skolan och oron för framtiden är en belastning i vardagen, förtroendet sjunker med åldern och viljan att påverka varierar. Ojämlikheten syns konkret i möjligheterna i vardagen.

Barns och ungas budskap till den nya regeringen under de kommande åren är tydligt: ta itu med frågor som gäller klimat, psykisk hälsa, trygg vardag, förebyggande av ojämlikhet och genuina möjligheter att påverka på ett långsiktigt och målmedvetet sätt. Pilotprojektet för delaktighet visar att det finns ett behov av att höra barn och unga och att motsvarande strukturer erbjuder värdefull information till stöd för beslutsfattandet. När barns och ungas synpunkter beaktas systematiskt stärks kunskapsunderlaget för beslutsfattandet samt kommande generationers förtroende för samhället och demokratin.

Nyckelord barn (åldersgrupper), unga, delaktighet, beslutsfattande, inflytande, framtid, regeringsförhandlingar

ISBN PDF 978-952-287-842-7

ISSN PDF

2490-0966

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-842-7>

Voice of children and young people in the Finland of future Government pilot project on the inclusion of children and young people

Publications of the Finnish Government 2026:43

Publisher Finnish Government

Author(s) Laura Kuusio, Liisa Männistö, Marja Pulkkinen, Laura Salovaara

Language Finnish

Pages

62

Abstract

The government pilot project on the inclusion of children and young people was launched to create a permanent and systematic way to integrate the views of children and young people into government-level preparation work. The pilot was targeted at pupils in years 5–9 across Mainland Finland. Children and young people were consulted through a national survey and through dialogues, digital panels and workshops. Their messages were incorporated into the key messages from the permanent secretaries of the ministries for the next government term.

The survey data shows that the climate, safety and security, mental health, inequality and influencing emerged as key themes. Although Finland is largely seen as safe, experiences vary. School pressure and concern about the future put a strain on children's and young people's daily life, trust weakens with age and the desire to exert influence varies. Inequality is tangibly reflected in day-to-day opportunities.

The message from children and young people to the next government is clear: long-term and determined measures must be taken to respond to the issues concerning the climate change, mental health, safe and secure everyday life, prevention of inequality and genuine opportunities to exert influence. The pilot project shows that there is a need to listen to the views of children and young people and that structures such as these provide valuable information for decision-making. Taking the views of children and young people into account in a systematic manner strengthens the knowledge base for decision-making, and future generations' trust in society and democracy.

Keywords children (age groups), young people, inclusion, decision-making, future, government formation talks, influencing

ISBN PDF 978-952-287-842-7

ISSN PDF

2490-0966

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-842-7>

Sisältö

Esipuhe	7
1 Johdanto	8
2 Aineisto ja raportin rakenne	11
2.1 Aineistosta.....	11
2.2 Raportin rakenne	12
3 Lasten ja nuorten näkemykset Suomen tulevaisuudesta	14
3.1 Turvallisuus, huolet ja stressi.....	14
3.1.1 Kokemus Suomen turvallisuudesta eriytyy.....	14
3.1.2 Miksi Suomi koetaan turvalliseksi – mikä aiheuttaa turvattomuutta?	16
3.1.3 Turvallisuuden tunne rakentuu luotettavien aikuisten ja ennakoitavan arjen varaan.....	17
3.1.4 Ulkonäkö, jaksaminen ja sodan pelko isoimpia huolia	19
3.1.5 Koulunkäyntiin liittyvä stressi kuormittaa	21
3.2 Luottamus aikuisiin	22
3.2.1 Luottamus päättäjiin toimintaan heikkenee iän myötä	22
3.2.2 Luottamus syntyy kriisikestävyydestä, Nato-jäsenyydestä ja vahvasta puolustuksesta	25
3.2.3 Turvalliset aikuiset ja pitkäaikaiset ihmissuhteet luottamuksen perustana	26
3.3 Vaikuttamishalukkuus	27
3.3.1 Lähes neljännes ei halua vaikuttaa yhteisiin asioihin.....	27
3.3.2 Tytöt ovat poikia kiinnostuneempia vaikuttamisesta	30
3.4 Ilmastomuutos, luonto ja ympäristö.....	33
3.4.1 Luottamus ilmastotoimiin ja oma toimintahalukkuus	34
3.4.2 Ilmastokriisi on suosituin teema lasten ja nuorten ehdotuksissa hallitusohjelmaan.....	38
3.4.3 Ilmaston ja luonnon hyväksi tarvitaan kaikkien yhteisiä toimia	39
3.5 Eriarvoisuuden arki	40
3.6 Osaaminen, taidot ja tulevaisuuden unelmat.....	43
3.6.1 Koulu ja tulevaisuuden taidot	44
3.6.2 Yhteistyö, empatia, luovuus ja ongelmanratkaisukyky korostuvat muuttuvassa maailmassa..	46
3.7 Maahanmuuttokriittisyys kyselyvastauksissa	48
4 Lasten ja nuorten terveiset tulevalle hallitukselle	51
4.1 Lasten ja nuorten kokemusten polarisaatio	51
4.2 Viestit tuleville päätöksentekijöille.....	52
Liitteet	55
Tulevaisuuden Suomi -kysely, 5.–9.-luokkalaisille.....	55

ESIPUHE

Lasten ja nuorten näkemykset ovat välttämätön osa kestäväää ja tulevaisuuteen suuntautuvaa päätöksentekoa. Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti on vastaus tarpeeseen kehittää pysyvämpiä ja systemaattisempia tapoja tuoda lasten ja nuorten kokemukset osaksi valtioneuvoston valmistelua.

Tässä raportissa kootaan yhteen pilotin keskeiset tulokset. Aineisto tarjoaa laajan näkymän siihen, mitkä asiat lapset ja nuoret kokevat Suomessa tärkeiksi juuri nyt, ja millaisista huolista, toiveista ja odotuksista heidän näkemyksensä kumpuavat. Ilmastonmuutos, turvallisuus, mielenterveys, eriarvoisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet nousevat esiin toistuvina ja vahvoina teemoina. Samalla raportti myös osoittaa lasten ja nuorten kokemusten moninaistumista, mikä tekee yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen vahvistamisesta keskeisen tehtävän tulevassa päätöksenteossa.

Osallisuuspilottiin keskeinen merkitys ei ole ainoastaan sen tuottamassa aineistossa, vaan tavassa, jolla lasten ja nuorten näkemykset on kytketty osaksi valtioneuvoston valmistelua. Jatkossa on tärkeää, että lasten ja nuorten kuulemiselle on valtioneuvoston rakenteissa pysyviä paikkoja. Säännöllinen ja näkyvä osallistuminen vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa, lisää luottamusta demokratiaan ja tukee pitkäjänteistä valmistelua yli hallituskausien.

Osallisuuspilotti on toteutettu laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Haluan kiittää kaikkia osallistuneita sekä erityisesti niitä lapsia ja nuoria, jotka ovat jakaneet kokemuksiaan ja ajatuksiaan avoimesti. Heidän äänensä tarjoaa arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi.

Risto Artjoki, valtiosihteeri, valtioneuvoston kanslia

Toukokuu 2026

1 Johdanto

Lasten ja nuorten arki, hyvinvointi ja tulevaisuususkot rakentuvat maailmassa, jota leimaavat samanaikaisesti suuret yhteiskunnalliset muutokset, epävarmuudet ja mahdollisuudet. Ilmastonmuutos, geopoliittinen jännitteisyys sekä teknologian nopea kehitys vaikuttavat yhä konkreettisemmin myös lasten ja nuorten kokemuksiin, huoliin ja odotuksiin. Lasten ja nuorten kuuleminen ja osallisuuden vahvistaminen eivät ole vain muodollinen käytäntö, vaan heille kuuluvien oikeuksien toteuttamista sekä keskeinen edellytys kestäville ja oikeudenmukaisille yhteiskunnallisille ratkaisuille. Siitä huolimatta, että lasten ja nuorten näkemysten huomioon ottaminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on tunnistettu yhä tärkeämmäksi, valtioneuvostotason valmistelusta on puuttunut pysyvä ja systemaattinen tapa kuulla lapsia ja nuoria.

Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti käynnistyi keväällä 2025 hallituksen puoliväliriihessä tehdyn kirjauksen pohjalta, jonka mukaan nuorten osallisuustoimia tulee lisätä kaikilla toimialoilla ja kaikissa ministeriöissä. Ministeriöiden kansliapäälliköt tunnistivat myös tarpeen kehittää pysyvä ja systemaattinen tapa kuulla lapsia ja nuoria valtioneuvostotason valmistelussa. Pilotti toteuttaa samalla kansallisen lapsistrategian, kansallisen demokratiaohjelman sekä valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) linjauksia, joissa korostetaan lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamista.

Valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilottin tavoitteena oli kehittää toimintamalli, jonka avulla lasten ja nuorten näkemykset voidaan tuoda osaksi valtioneuvostotason valmistelua erityisesti siinä vaiheessa, kun ministeriöissä valmistaudutaan seuraavaan hallituskauteen. Pilotti kohdennettiin 5.–9.-luokkalaisiin lapsiin ja nuoriin eri puolella Manner-Suomea. Heidän näkemyksiään kysyttiin yhteiskunnallisista kysymyksistä, jotka ovat keskeisiä myös ministeriöiden kansliapäälliköiden laatimissa pääviesteissä tulevan hallitusohjelman valmistelijoille¹. Näin ollen lasten ja nuorten näkemykset eivät ainoastaan täydennä pääviestejä, vaan tuovat niihin oman näkökulmansa.

1 [Valintojen Suomi - Kansliapäälliköiden pääviestit hallitusvaihdokseen](#) (julkaistaan 28.5.2026)

Pilotti toteutettiin kaksivaiheisena. Ensimmäisessä vaiheessa lasten ja nuorten näkemyksiä kerättiin laajalla valtakunnallisella kyselyllä, johon vastasi yhteensä 16 707 lasta ja nuorta eri puolilta Suomea. Kyselyllä kartoitettiin muun muassa, mitä lapset ja nuoret pitävät Suomessa tärkeänä juuri nyt (kuvio 1), millaisia kokemuksia heillä on turvallisuudesta, luottamuksesta ja hyvinvoinnista, sekä millaisiin asioihin he toivovat saavansa vaikuttaa. Toisessa vaiheessa kyselyn tuloksia täydennettiin dialogeissa, työpajoissa ja digiraadeissa eri puolilla Suomea. Näissä lasten ja nuorten kokemukset ja näkemykset saivat lisää kontekstia ja syvyyttä.

Kyselyn ensimmäinen kysymys tuo esiin lasten ja nuorten itse nostamat yhteiskunnalliset painopisteet, joiden ympärille raportti rakentuu. Raportin luvussa 3 näitä teemoja perataan ja syvennetään tarkemmin kysely- ja dialogiaineiston pohjalta. Laajan aineiston raportoinnissa on jouduttu tekemään valintoja, eikä kaikkiin teemoihin pureuduta tässä. Pilotin koko aineisto on kuitenkin käytettävissä eri ministeriöissä poliittisen valmistelun tukena.

Kuvio 1. Kyselyn ensimmäinen kysymys: Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimpiä asioita Suomessa, joihin tulisi keskittyä nyt?

Osallisuuspilotti toteutettiin poikkihallinnollisessa yhteistyössä eri ministeriöiden välillä kansallisen lapsistrategian koordinoimana. Pilotin toteutuksessa hyödynnettiin myös ulkopuolista asiantuntemusta: valtakunnallisen kyselyn toteutukseen osallistui valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva Oy, ja aineiston analyysivaiheessa olivat mukana Motiva Oy sekä 1001 Lakes. Kyselyn tuloksia syventäneet dialogit toteutettiin yhteistyössä Erätauko-säätiön kanssa. Lisäksi Diakonissalaitos ja Pelastakaa Lapset ry toteuttivat työpajoja.

Osallisuuspilotin tuloksena syntyneet lasten ja nuorten viestit julkaistaan lähes samanaikaisesti kansliapäälliköiden pääviestien kanssa. Lasten ja nuorten näkökulmat eivät ole jääneet erilliseksi tausta-aineistoksi, vaan toimivat suoraan kansliapäälliköiden pääviestien tukena ja rikastavat niitä teemoittaisina nostoina. Näin lasten ja nuorten näkökulmat kytkeytyvät osaksi valtioneuvoston yhteistä tilannekuva ja seuraavan hallituskauden valmistelua. Lasten ja nuorten käytännönläheinen tarkastelutapa syventää kansliapäälliköiden pääviestejä siirtämällä tarkastelun hallinnollisista kehyksistä arjen kokemuksiin ja läpivalaisemalla esiin nostetut teemat uudesta näkökulmasta.

2 Aineisto ja raportin rakenne

2.1 Aineistosta

Valtakunnallinen kysely

Pilotin ensimmäisessä vaiheessa toteutettu Tulevaisuuden Suomi -kysely oli avoinna noin kolmen viikon ajan 10.11.–28.11.2025. Kysely jaettiin suoraan Manner-Suomessa sijaitseviin peruskouluihin. Kyselyyn saatiin yhteensä 16 707 vastausta, mikä vastaa noin 5–6 prosenttia kohderyhmää edustavasta ikäluokasta. Vastaajajoukko edustaa kattavasti kohderyhmään kuuluvia ikäryhmiä (5.–9.-luokkalaiset).

Valtaosa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä, joissa vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Osa kysymyksistä perustui neliportaiseen arviointiasteikkoon ja mukana oli myös avoimia kysymyksiä. Kysely sisälsi yhteensä yhdeksän pääkysymystä, jotka jakautuivat alla oleviin teemoihin. Kokonaisuudessaan kysely on raportin liitteenä.

Yhteiskunnalliset painopisteet	Hyvinvointi ja arjen voimavarat	Huoli ja kuormitus
Tulevaisuuden taidot	Koulun rooli	Ilmasto ja luonto
Luottamus ja turvallisuus	Vaikuttaminen	Tulevaisuuden asuminen

Vastaajista 50 prosenttia ilmoitti sukupuolekseen tytön ja 46 prosenttia pojan. Lisäksi pieni osa vastaajista ilmoitti sukupuolekseen muun tai valitsi vaihtoehdon ”en halua sanoa”. Sukupuolijakauma mahdollistaa tulosten tarkastelun eri vastaajaryhmissä.

Vastaajat jakautuivat melko tasaisesti eri luokka-asteiden (5.–9. luokka) kesken siten, että kukin luokka-aste muodosti noin viidenneksen vastaajista. Tämä mahdollistaa tulosten vertailun eri ikäryhmien välillä ja antaa näkymää siihen, miten lasten ja nuorten kokemukset ja näkemykset muuttuvat iän myötä.

Maantieteellisesti vastaajat edustavat kaikkia Suomen maakuntia. Vastaajamäärät painottuvat väestöpohjan mukaisesti: Uusimaa on selvästi suurin vastaaja-alue, ja seuraavaksi eniten vastauksia saatiin Pohjois-Pohjanmaalta. Vähiten vastauksia saatiin Kainuusta ja Päijät-Hämeestä.

Kyselyyn vastattiin nimettömästi, ja se oli saatavilla useilla kielillä (suomi, ruotsi, englanti, venäjä, ukraina, arabia ja pohjoissaame). Vastauskielen perusteella voidaan tarkastella joitakin kieliryhmittäisiä eroja, mutta koska vastaajien äidinkieltä ei kysytty, kieliryhmittäisiä tuloksia tulee tulkita suuntaa antavasti.

Laadullinen aineisto

Kyselyaineistoa täydennettiin laadullisella aineistolla Erätauko-dialogien, digiraatien ja erityisryhmille suunnattujen työpajojen avulla. Dialogeja toteutettiin tammi-helmikuussa 2026 eri puolilla Suomea seuraavilla paikkakunnilla: Helsinki, Tampere, Jyväskylä, Vaasa, Naantali, Rovaniemi, Lappeenranta ja Lahti. Lisäksi yksi dialogi toteutettiin etäyhteyksin. Dialogeja toteutettiin sekä suomen että ruotsin kielellä.

Dialogeihin osallistui yhteensä 134 lasta ja nuorta sekä Erätauko-säätiön asiantuntija ja virkamies valtioneuvostosta. Dialogien rinnalla toteutettiin kaksi digiraatia 5.–6.-luokkalaisten kanssa². Raateihin osallistui yhteensä 45 lasta ja nuorta. Lisäksi Diakonissalaitos ja Pelastakaa Lapset ry järjestivät erityisryhmien kanssa neljä työpajaa, joissa oli mukana yhteensä 33 lasta ja nuorta. Kaiken kaikkiaan Erätauko-dialogien, digiraatien ja työpajojen kautta tavoitettiin siis 212 lasta ja nuorta.

2.2 Raportin rakenne

Raportti rakentuu osallisuuspilotin kysely- ja dialogiaineiston pohjalta ja etenee teemoittain lasten ja nuorten itse esiin nostamien näkökulmien mukaan. Aluksi raportissa kuvataan turvallisuuden, huoliin ja stressiin liittyviä kokemuksia sekä niitä

2 Digiraatien loppulausumat: [Loppulausuma raadille: Millainen on sinun unelmiesi turvallinen Suomi? Kemi, Hepolan koulu - Digiraati](#); [Loppulausuma raadille: Millainen on sinun unelmiesi turvallinen Suomi? Nurmijärvi, Klaukkalan koulu - Digiraati](#)

tekijöitä, jotka vaikuttavat lasten ja nuorten turvallisuuden tunteeseen arjessa. Tämän jälkeen tarkastellaan luottamusta yhteiskunnan toimijoihin ja aikuisiin sekä sitä, miten luottamus rakentuu tai heikkenee iän tuoman kokemuksen mukaan.

Seuraavissa luvuissa käsitellään lasten ja nuorten halua vaikuttaa yhteisiin asioihin, vaikuttamisen muotoja sekä vaikuttamishalukkuuden eroja eri ryhmien välillä. Raportti tarkastelee myös ilmastonmuutosta ja ympäristöä lasten ja nuorten kokemusten, odotusten ja toimintahalukkuuden näkökulmasta sekä eriarvoisuutta arjen tasolla – erityisesti yhdenvertaisuuden, reilun kohtelun ja mahdollisuuksien näkökulmasta. Lisäksi raportissa käsitellään osaamista ja tulevaisuuden taitoja sekä sitä, miten lapset ja nuoret arvioivat koulun roolia näiden taitojen tukemisessa. Teemaosion viimeisessä luvussa tarkastellaan kyselyvastauksissa esiintyvää maahanmuuttokriittisyyttä.

Jokaisessa teemaluvussa yhdistetään kyselyn tulokset ja dialogeissa sekä digiraadeissa esiin nousseet laadulliset havainnot. Näin raportti tarjoaa kokonais kuvan siitä, mitä lapset ja nuoret pitävät Suomessa tärkeänä juuri nyt, ja millaisista kokemuksista heidän näkemyksensä kumpuavat. Raportin kokonaisuus tukee kansliapäälliköiden pääviestien valmistelua tuomalla esiin lasten ja nuorten äänen teemoittaisina, päätöksenteon kannalta olennaisina nostoina.

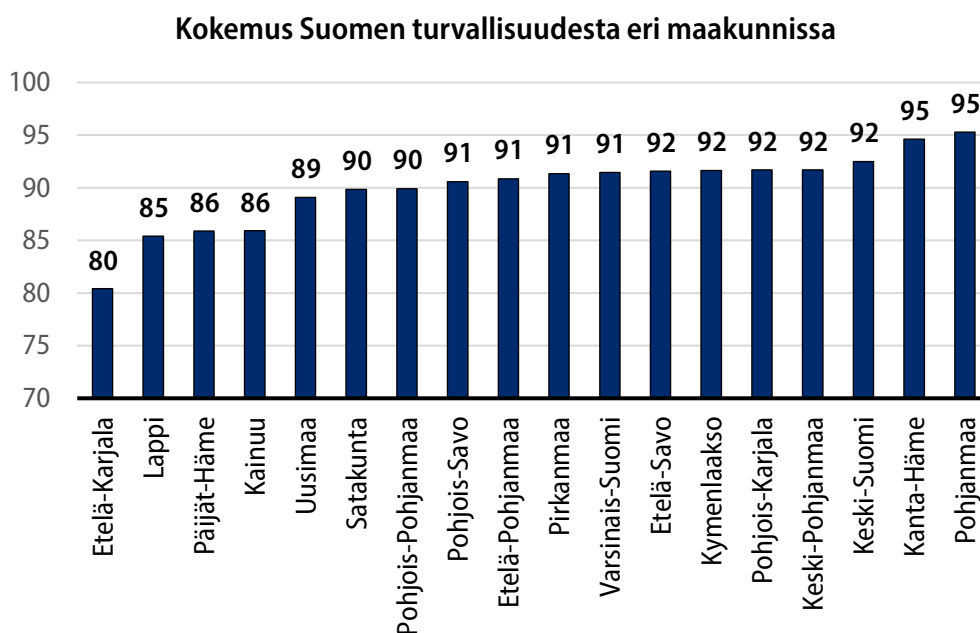
3 Lasten ja nuorten näkemykset Suomen tulevaisuudesta

3.1 Turvallisuus, huolet ja stressi

90 % kaikista kyselyyn vastanneista on sitä mieltä, että Suomi on turvallinen maa. Turvallisuuden kokemuksessa on kuitenkin havaittavissa selkeitä eroja alueellisesti, kielen, sukupuolen ja luokka-asteen perusteella. Ulkonäköön liittyvät paineet, jaksaminen ja sodan pelko sekä koulunkäyntiin liittyvä stressi kuormittavat nuoria arjessa.

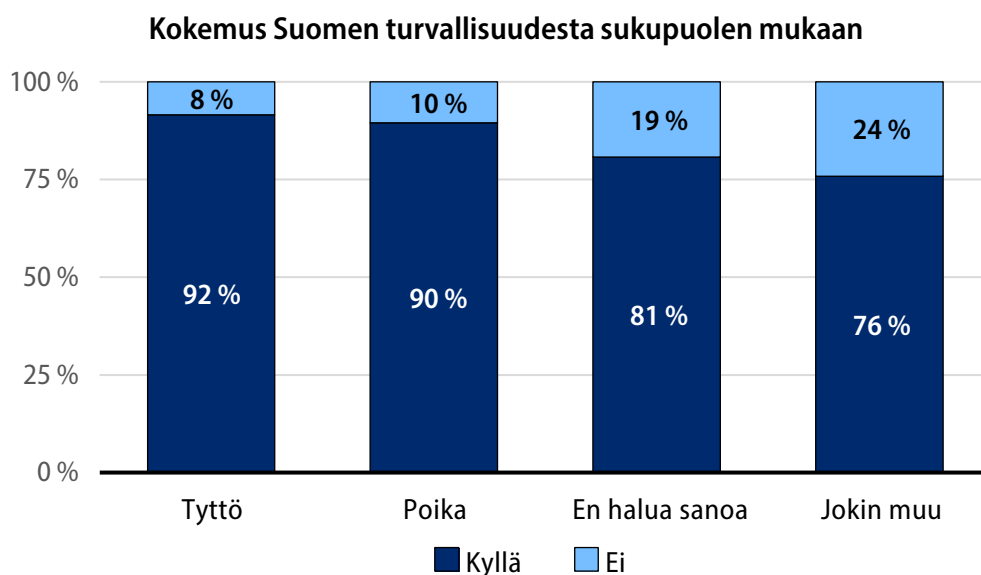
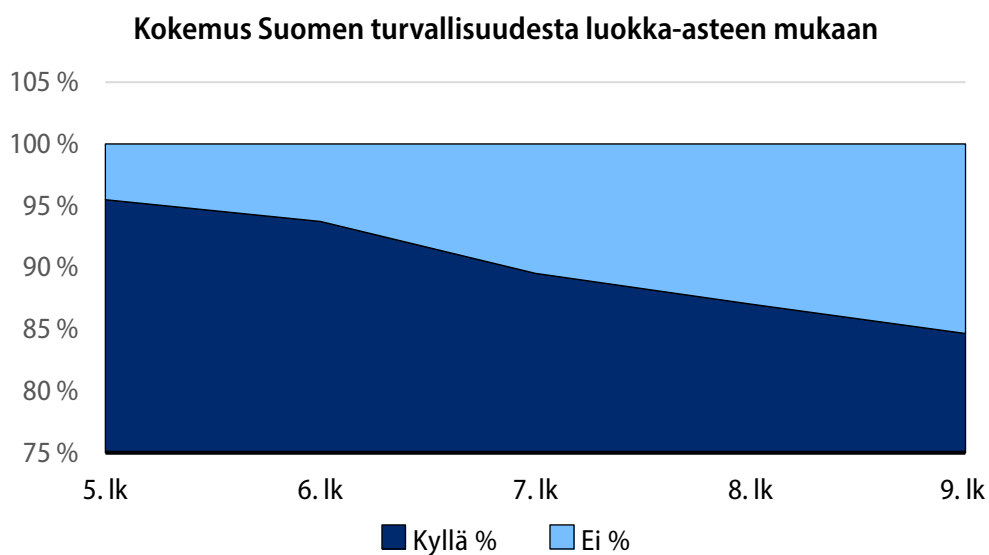
3.1.1 Kokemus Suomen turvallisuudesta eriytyy

90 % kaikista kyselyyn vastanneista on sitä mieltä, että Suomi on turvallinen maa. Turvallisuuden kokemuksessa on kuitenkin havaittavissa selkeitä alueellisia eroja. Turvallisimmaksi Suomi koetaan Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä (95 %) ja vähiten turvalliseksi Etelä-Karjalassa (80 %), kuten kuvioista 2 ilmenee. Eroja turvallisuuden kokemuksessa on myös vastaajan kielen, sukupuolen ja luokka-asteen perusteella. Ruotsin kielellä vastanneista jopa 95 % kokee Suomen turvalliseksi, kun suomen kielellä vastanneilla osuus on 90 % ja venäjän kielellä vastanneilla vain 82 %. Eri kieliryhmien turvallisuuden kokemusta voidaan tämän kyselyn perusteella kuitenkin tarkastella vain suuntaa antavasti, koska vastaajilta ei kysytty heidän äidinkieltään.

Kuvio 2. Onko Suomi sinusta turvallinen maa? Kyllä-vastausten osuus maakunnittain.

Myös sukupuolten välillä on havaittavissa eroja turvallisuuden kokemuksessa (kuvio 3). Tytöksi tai pojaksi identifioituvista vastaajista noin 90 % kokee Suomen turvalliseksi. Sen sijaan muunsukupuolisista vastaajista vain hieman alle 76 % ja vastaajista, jotka eivät halua määritellä kyselyssä sukupuoltaan, hieman alle 81 % pitää Suomea turvallisena maana.

Turvattomuuden kokemus lisääntyy iän myötä: 5.-luokkalaisista yli 95 % kokee Suomen turvalliseksi, mutta 9.-luokkalaisten kohdalla osuus on enää alle 85 % (kuvio 4).

Kuvio 3. Onko Suomi sinusta turvallinen maa? Vastaukset sukupuolen mukaan.**Kuvio 4.** Onko Suomi sinusta turvallinen maa? Vastaukset luokka-asteen mukaan.

3.1.2 Miksi Suomi koetaan turvalliseksi – mikä aiheuttaa turvattomuutta?

Vastaajia pyydettiin perustelemaan vastauksensa omin sanoin. Avovastausten perusteella Suomi koetaan turvalliseksi erityisesti, koska täällä ei ole sotaa tai sodan uhkaa. NATO-jäsenyyteen ja vahvaan puolustukseen luotetaan. Suomi mielletään

rauhalliseksi, jossa rikollisuus on vähäistä, poliisi ylläpitää turvallisuutta ja rakenteet, kuten terveydenhuolto, koulutus ja sosiaaliturva lisäävät turvallisuuden kokemusta. Vastauksissa nostetaan esiin myös arjen turvallisuus – Suomessa voi liikkua vapaasti ilman pelkoa. Suomessa ei myöskään esiinny suuria luonnonkatastrofeja. Eri kielillä vastanneiden välillä ei ole havaittavissa merkittäviä eroja siinä, miksi Suomi koetaan turvalliseksi maaksi. Ruotsin kielellä vastanneista monet tosin vertaavat Suomen turvallisuustilannetta Ruotsiin, mitä muilla kielillä vastanneiden perusteluissa ei esiinny.

10 % kaikista vastaajista kokee, että Suomi ei ole turvallinen maa. Suomenkielisissä avovastauksissa korostuvat sisäinen turvattomuus sekä monikulttuurisuus ja maahanmuutto. Vastauksissa tuodaan esiin huoli väkivallasta, rikollisuudesta, kiusaamisesta ja yleisestä turvattomuuden tunteesta. Myös naisiin ja tyttöihin kohdistuva seksuaalinen häirintä ja väkivalta nostetaan esiin, samoin kuin sotaan ja Venäjän uhkaan liittyvä epävarmuus. Monet vastaukset ilmentävät pelkoa, epäluuloa tai suoranaista vihamielisyyttä maahanmuuttajia kohtaan. Mukana on sekä yleistä huolta että vihapuhetta ja rasistista kieltä. Toisaalta myös rasismi ja syrjintä koetaan yhdeksi turvattomuutta aiheuttavaksi tekijäksi. Aivan kuten suomenkielisessä aineistossa, myös englannin ja ruotsin kielellä vastanneiden perusteluissa korostuvat huoli väkivallasta ja rikollisuudesta. Huoli rasismista esiintyy englanninkielisissä vastauksissa useammin kuin maahanmuuttovastainen tai rasistinen retoriikka.

3.1.3 Turvallisuuden tunne rakentuu luotettavien aikuisten ja ennakoitavan arjen varaan

Turvallisuuteen ja luottamukseen liittyvistä teemoista järjestettiin kolme dialogia eri puolilla Suomea sekä kaksi Digiraati-keskustelua. Dialogeissa ja digiraadeissa pyrittiin syventämään ymmärrystä kyselyssä esiin nousseista teemoista.

Keskusteluissa nousi vahvasti esiin, että lasten ja nuorten turvallisuuden tunne rakentuu ennen kaikkea läheisten ihmisten, luotettavien aikuisten ja ennakoitavan arjen varaan. Koti, perhe, kaverit ja tutut aikuiset muodostavat nuorten arjen tärkeimmän turvaverkon. Moni kuvasi, että koulussa tai vapaa-ajalla voi tuntea olonsa turvalliseksi, kun ympärillä on kavereita tai tuttuja aikuisia, joihin luottaa. Turvallinen aikuinen kuvattiin sellaiseksi, joka kuuntelee ja ottaa tosissaan, ja jolla ei ole kiire.

Turvattomuutta lasten ja nuorten elämässä lisäävät erityisesti kiusaaminen, yksinäisyys, päihteitä käyttävät aikuiset sekä pimeät ja autiot ympäristöt.

Kiusaaminen on nuorten mukaan koulun suurin ja konkreettisin turvattomuuden aiheuttaja, ja sen koetaan vaikuttavan turvallisuuden kokemukseen jopa enemmän kuin rikollisuus. Kiusaamiseen puuttumista pidettiin yleisesti riittämättömänä: puhuttelut eivät nuorten mukaan toimi, ja he toivoivat selkeämpiä seuraamuksia sekä matalampaa kynnystä kertoa tilanteista luotettavalle aikuiselle. Nuoret toivoivat, että jokaisella olisi ystävä tai läheinen, jolle voi puhua, eikä kukaan jäisi yksin. Myös omassa lähiympäristössä liikkuvat päihtyneet tai ”oudosti käyttäytyvät” aikuiset herättivät nuorissa pelkoa.

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat myös ympäristön konkreettiset piirteet. Valaistut reitit, vilkkaat kadut ja julkisten kulkuneuvojen saavutettavuus lisäävät turvallisuuden tunnetta, kun taas pimeät alikulut, metsäiset pysäkit ja tyhjät paikat herättävät epävarmuutta. Monet nuoret kuvasivat, että yksin liikkuesssa ”mitä jos” -ajatukset alkavat helposti pyöriä, ja mielikuviutus alkaa täyttää tyhjät kohdat mahdollisilla uhkilla. Tätä vauhdittavat myös uutiset ja sosiaalinen media, joita pidettiin turvallisuuden tunnetta heikentävinä tekijöinä. Toisaalta nuoret tunnistavat, että media nostaa esiin erityisesti negatiivisia asioita, mikä voi luoda harhan siitä, että vaarat olisivat läsnä kaikkialla, vaikka oma arki on lähes aina rauhallista.

Laajemmassa mittakaavassa nuoret ovat hyvin tietoisia geopoliittisesta turvallisuustilanteesta, kuten Ukrainan sodasta, Venäjän läheisyydestä ja Suomen NATO-jäsenyydestä. Näitä asioita ei koeta päivittäisinä uhkina, mutta ne muodostavat taustalla vaikuttavan epävarmuuden. NATO-jäsenyyden nähtiin tuovan turvaa, mutta osa nuorista pohti kriittisesti myös liittolaissuhteiden kestävyyttä ja esimerkiksi Yhdysvaltojen roolia. Huoli ei kuitenkaan hallitse nuorten arkitodellisuutta, vaan suurin osa turvallisuudesta rakentuu paljon läheisempien asioiden kautta: ystävien, kodin ja koulun.

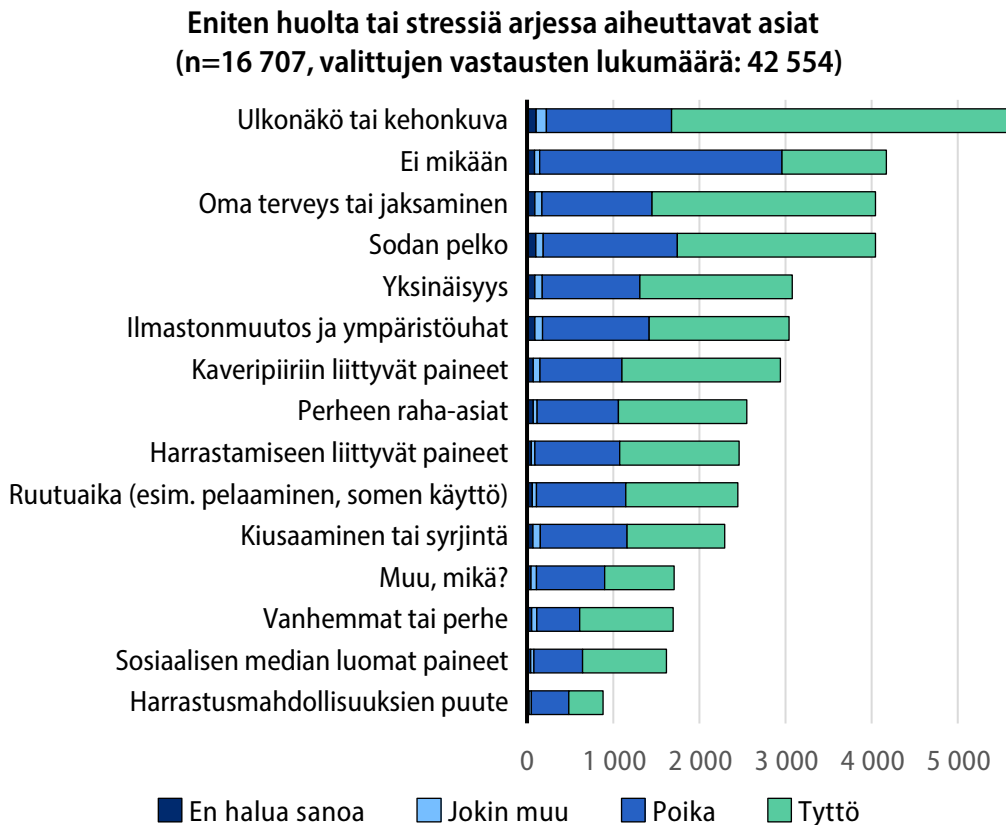
Keskusteluissa luottamus nousi keskeiseksi turvallisuuden tunteen rakennuspalikaksi. Nuoret kertovat luottavansa ihmisiin, jotka kuuntelevat, pitävät lupauksensa, eivät puhu pahaa selän takana ja kohtelevat kaikkia oikeudenmukaisesti. Tämä koskee niin kavereita, opettajia, valmentajia kuin viranomaisiakin. Nuorten mukaan luottamus rakentuu ajan kanssa ja heikkenee nopeasti, jos sitä loukataan esimerkiksi juoruilemalla tai vähättelemällä huolia. Nuoret haluavat tulla kuulluiksi ja ymmärretyiksi, eivät pelkästään ohjeistetuiksi. Nuorten mielestä aikuisten olisi tärkeää käyttää selkeää, ymmärrettävää kieltä ja antaa nuorille tilaa osallistua heitä koskeviin päätöksiin.

Nuoret korostivat myös, että turvallisuus ei ole vain yksilön tai yksittäisen viranomaisen vastuulla, vaan se syntyy yhteisestä toiminnasta, hyvistä käytöstavoista ja toisten huomioon ottamisesta. Jokainen voi omalla toiminnallaan lisätä tai vähentää toisten turvallisuuden tunnetta – pienetkin teot, kuten tervehtiminen, katsekontakti ja ystävällisyys, rakentavat luottamusta ja tekevät arjesta turvallisempaa. Nuoret tunnistivat, että Suomessa on verrattain vähän vakavia ongelmia ja paljon rakenteellista turvaa: toimiva terveydenhuolto, poliisi, koulutus ja sosiaaliset palvelut lisäävät luottamusta siihen, että apua saa tarvittaessa.

3.1.4 Ulkonäkö, jaksaminen ja sodan pelko isoimpia huolia

Valtakunnallisessa kyselyssä lapsilta ja nuorilta kysyttiin, mitkä asiat aiheuttavat heille huolta tai stressiä arjessa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan enintään neljä kuormittavinta asiaa. Vastausten perusteella eniten huolta tai stressiä nuorten arjessa aiheuttavat ulkonäkö tai kehonkuva, oma terveys tai jaksaminen sekä sodan pelko (kuvio 5). Tyttöjen, muunsukupuolisten ja vastaajien, jotka eivät halunneet ilmaista sukupuoltaan, vastauksissa korostuvat ulkonäkö ja kehonkuva, kun taas pojat valitsivat useimmin vaihtoehdon ”Ei mikään”. Kaikilla sukupuolilla neljän eniten stressiä aiheuttavan asian joukossa ovat ulkonäön ja kehonkuvan lisäksi myös sodan pelko. Tyttöillä ja pojilla korostuvat myös oma terveys ja jaksaminen sekä tyttöillä lisäksi kaveripiiriin liittyvät paineet. Ilmastomuutos ja ympäristöuhat sekä yksinäisyys nousevat neljän eniten huolta tai stressiä aiheuttavan asian joukkoon muunsukupuolisilla ja vastaajilla, jotka eivät halua ilmaista sukupuoltaan.

Kuvio 5. Mitkä asiat aiheuttavat sinulle huolta tai stressiä arjessa? Vastausten jakautuminen sukupuolen mukaan.

Huolet ja stressi näyttäisivät lisääntyvän iän myötä. Kun 5.-luokkalaisista yli 13 % valitsee vaihtoehdon ”Ei mikään”, 9.-luokkalaisista enää vain alle 7 % vastaa, ettei mikään huoleta tai stressaa. Huomionarvoista on myös se, että sodan pelko näyttäisi vähenevän iän myötä: 5.-luokkalaisista lähes 14 % valitsee sodan pelon yhdeksi eniten huolta ja stressiä aiheuttavista asioista, mutta 9.-luokkalaisista enää hieman yli 7 %. Omaan terveyteen tai jaksamiseen ja ulkonäköön tai kehonkuvaan liittyvä huoli ja stressi näyttäivät puolestaan lisääntyvän iän myötä.

Eri kielillä vastanneiden välillä on muutamia eroja: yksinäisyys nousee kolmen eniten huolta ja stressiä aiheuttavan asian joukkoon englannin, ukrainan ja venäjän kielellä vastanneilla. Sodan pelko puolestaan on ymmärrettävästi korostunut ukrainan ja venäjän kielellä vastanneiden joukossa. Oma terveys ja jaksaminen huolettaa suomen, ruotsin ja pohjoissaamen kielellä vastanneita enemmän kuin muilla

kielillä vastanneita. Eri kieliryhmien välisiä eroja voidaan tämän kyselyn perusteella kuitenkin tarkastella vain suuntaa antavasti, koska vastaajilta ei kysytty heidän äidinkieltään.

3.1.5 Koulunkäyntiin liittyvä stressi kuormittaa

Kysymyksen yhtenä vastausvaihtoehtona oli ”Muu, mikä?”, jossa vastaajaa pyydettiin omin sanoin kertomaan huolta tai stressiä aiheuttavasta asiasta. Tämän vaihtoehdon valitsi 10 % kaikista vastaajista. Suomenkielisten avovastausten perusteella koulu on ylivoimaisesti suurin kuormittava tekijä tämän vastausvaihtoehdon valintojen joukossa: kokeet, läksyt ja jatkuvat suorituspainet muodostavat suuren osan kaikista maininnoista. Kouluun liittyvä stressi heijastuu myös muihin teemoihin, kuten jaksamiseen, uneen ja vapaa-ajan puutteeseen.

Toiseksi eniten vastaajat nostavat esiin mielenterveyteen liittyviä kokemuksia, kuten ahdistusta, masennusta, paniikkia ja riittämättömyyden tunnetta. Lisäksi ihmissuhteet, erityisesti kaveripiirin dynamiikka, ulkopuolisuuden pelko ja lähi-suhderiidat, aiheuttavat huolta monelle. Merkittävä osa nuorista kantaa myös huolta kuolemasta ja läheisten hyvinvoinnista, mukaan lukien perheen, lemmikkien ja ystävien menettämisen pelko. Lisäksi aineistossa nousee esiin turvallisuuteen ja yhteiskunnallisiin jännitteisiin liittyviä huolia, kuten sodan mahdollisuus, väkivalta ja rikollisuus, sekä maahanmuuttoon liittyviä pelkoja, joista osa ilmentää väärää tietoa tai suoranaista rasismia.

Myös ruotsin- ja englanninkielisten vastausten perusteella arjen suurin kuormittaja on koulu. Sen rinnalle nousevat ihmissuhteisiin, turvallisuuteen, jaksamiseen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet. Lisäksi englanninkieliset vastaajat mainitsevat yhdeksi stressitekijäksi suomen kielen oppimisen.

Vastaajia pyydettiin halutessaan perustelemaan monivalintakysymykseen antamansa vastaukset omin sanoin. Sekä suomen- että ruotsinkielisissä perusteluissa korostuu selvästi koulun aiheuttama stressi. Stressiä aiheuttavat erityisesti kokeiden ja arviointien määrä, tehtävien kasautuminen, aikataulujen vaikea hallinta, opettajien odotukset, pitkät päivät ja vähäinen palautumisaika. Toiseksi eniten perusteluissa korostuvat sosiaalisiin suhteisiin, kuten kiusaamiseen, ulkopuolisuuden kokemuksiin ja ryhmätilanteisiin liittyvät kokemukset.

Merkittävä osa perustelevista vastauksista käsittelee myös mielenterveyttä ja jaksamista. Vastaajat kuvaavat uupumusta, ahdistusta, univaikeuksia ja kuormittumista ja vastauksissa tuodaan esiin fyysisiä stressioireita (pänsärky, väsymys), surua ja

menetyksiä, riittämättömyyden tunnetta ja yleistä kuormittuneisuutta. Lisäksi esiin nousee turvallisuuden ja maailman tilanteeseen liittyviä pelkoja sekä taloudellisia ja perheeseen liittyviä huolia. Myös englanninkielisissä vastauksissa korostuvat kouluun ja mielenterveyteen liittyvät stressitekijät, mutta englanninkieliset vastaukset sisältävät suomen- ja ruotsinkielisiä vastauksia enemmän identiteettiin, syrjintään, ulkopuolisuuteen ja myös tekoälyn tai ammattien tulevaisuuteen liittyviä huolia.

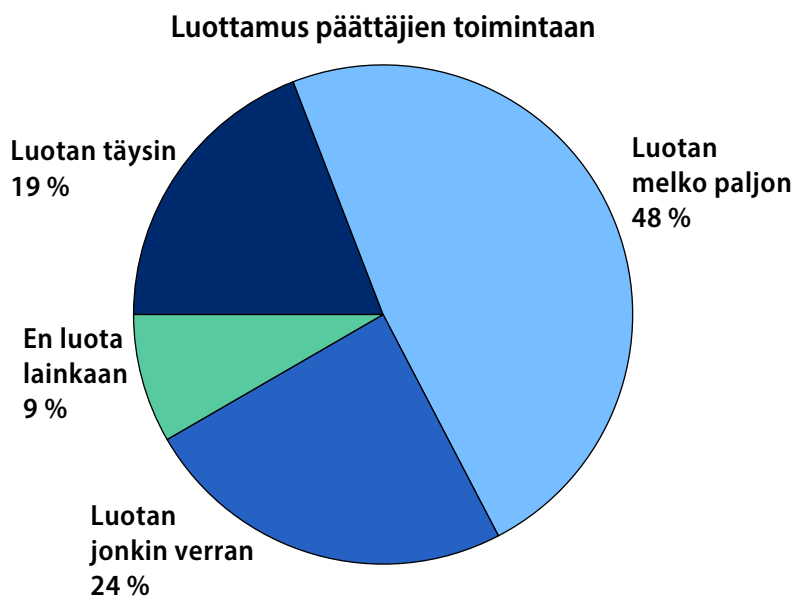
3.2 Luottamus aikuisiin

**Nuorten kokemukset luottamuksesta liittyvät yhtäältä kriisinkestävyyteen ja vakaisiin instituutioihin, toisaalta arkiseen vuorovaikutukseen ja aitoon kuulluksi tulemiseen. Luottamus päättäjiin on heikompaa niillä alueilla, joilla nuoret myös kokevat turvattu-
muutta muita alueita useammin. Lisäksi luottamus päättäjiin heikkenee iän myötä.**

3.2.1 Luottamus päättäjien toimintaan heikkenee iän myötä

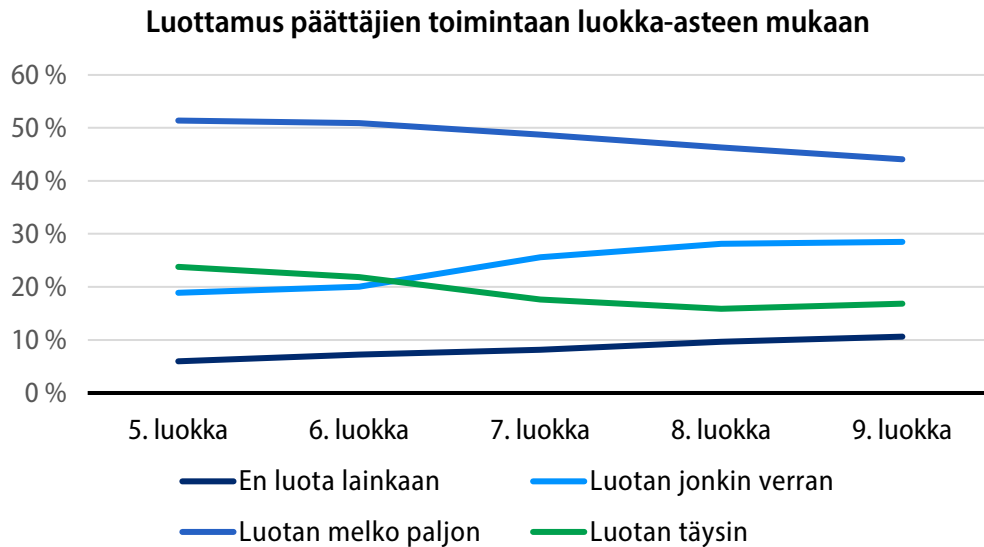
Lapsia ja nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon he luottavat siihen, että Suomen päättäjät osaavat toimia oikein, jos maailmassa tapahtuisi jotain vaikeaa, kuten sota tai luonnonkatastrofi. Kyselyvastausten perusteella enemmistö nuorista suhtautuu päättäjien toimintaan joko täysin (19 %) tai melko luottavaisesti (48 %), mutta joukossa on myös epävarmuutta ja kriittisyyttä (kuvio 6). 9 % vastaajista ei luota lainkaan.

Kuvio 6. Luottamus päättäjien toimintaan, kaikki vastaajat. Jos maailmassa tapahtuisi jotain vaikeaa, kuten sota tai luonnonkatastrofi, kuinka paljon luotat siihen, että Suomen päättäjät osaavat toimia oikein? Arvioi asteikolla 1–4 (1 = En luota lainkaan, 2 = Luotan jonkin verran, 3 = Luotan melko paljon, 4 = Luotan täysin).

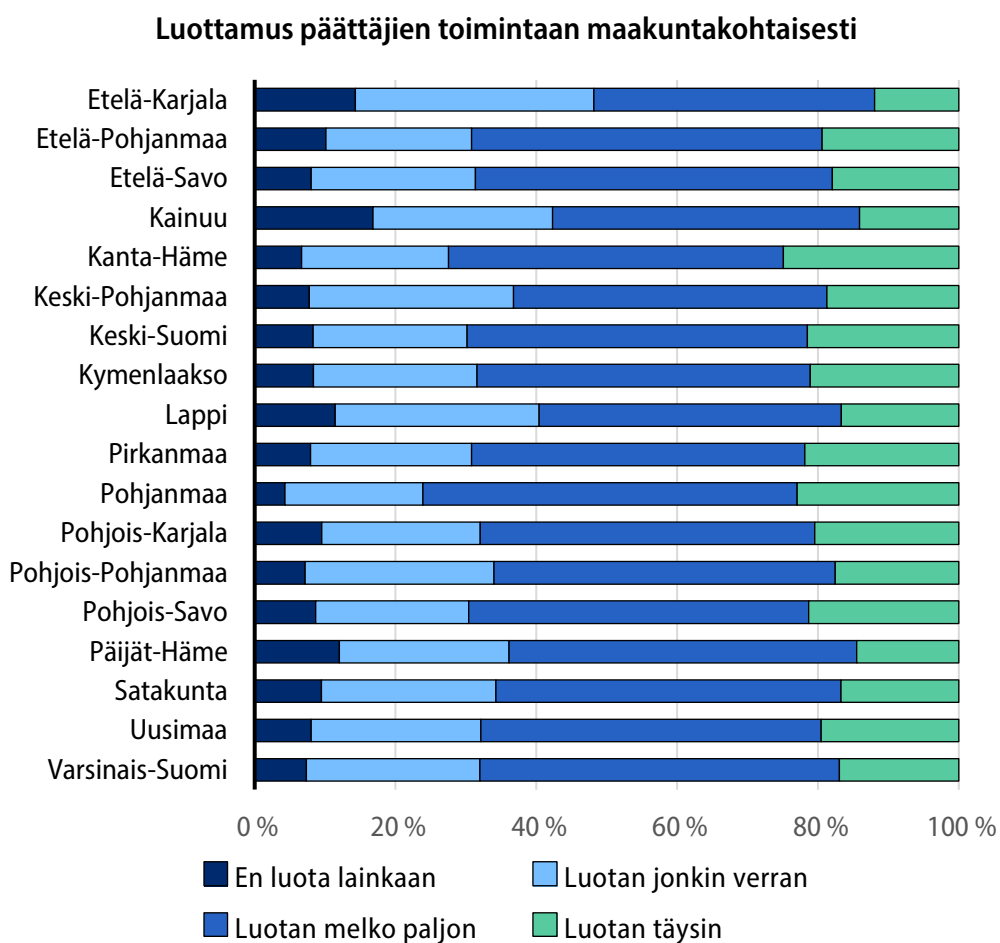
Aivan kuten kokemus Suomen turvallisuudesta, myös luottamus päättäjien toimintaan heikkenee iän myötä (kuvio 7). Kun 5.-luokkalaisista yli 75 % luottaa päättäjiin joko täysin tai jonkin verran, 9.-luokkalaisilla osuus on enää hieman alle 61 %. Myös sukupuolten välillä on eroja luottamuksessa: pojista jopa lähes 26 % vastasi luottavansa päättäjien toimintaan täysin, kun taas tytöistä vain hieman yli 13 % ja muunsukupuolisista alle 16 % valitsi tämän vaihtoehdon.

Kuvio 7. Luottamus päättäjien toimintaan luokka-asteen mukaan. Jos maailmassa tapahtuisi jotain vaikeaa, kuten sota tai luonnonkatastrofi, kuinka paljon luotat siihen, että Suomen päättäjät osaavat toimia oikein? Arvioi asteikolla 1–4 (1 = En luota lainkaan, 2 = Luotan jonkin verran, 3 = Luotan melko paljon, 4 = Luotan täysin).

Myös eri maakuntien välillä on havaittavissa eroja luottamuksessa (kuvio 8). Etelä-Karjalassa nuorten luottamus päättäjiin on heikointa: jopa 48 % vastaajista valitsi vaihtoehdon ”En luota lainkaan” tai ”Luotan jonkin verran”. Myös Kainuussa (42 %) ja Lapissa (40 %) luottamus päättäjiin on vastausten perusteella selkeästi muita maakuntia heikompaa. Huomionarvoista on, että samoissa maakunnissa, joissa luottamus päättäjien toimintaan on heikointa, myös näkemykset Suomen turvallisuudesta ovat kielteisimpiä. Vahvinta luottamus päättäjiin on Pohjanmaalla, jossa yli 76 % vastaajista valitsi vaihtoehdon ”Luotan melko paljon” tai ”Luotan täysin”. Myös Kanta-Hämeessä yli 72 % vastaajista luottaa päättäjiin melko paljon tai täysin.

Kuvio 8. Jos maailmassa tapahtuisi jotain vaikeaa, kuten sota tai luonnonkatastrofi, kuinka paljon luotat siihen, että Suomen päättäjät osaavat toimia oikein? Arvioi asteikolla 1–4 (1 = En luota lainkaan, 2 = Luotan jonkin verran, 3 = Luotan melko paljon, 4 = Luotan täysin). Vastausten jakauma maakuntakohtaisesti.

3.2.2 Luottamus syntyy kriisinkestävydestä, Nato-jäsenyydestä ja vahvasta puolustuksesta

Vastaajia pyydettiin halutessaan perustelemaan vastauksensa. Avovastausten perusteella luottamus Suomen päättäjiin kriisitilanteissa jakautuu kolmeen: osa luottaa päättäjiin, osa epäro, ja suuri joukko suhtautuu selvästi epäluuloisesti tai kielteisesti.

Iso osa vastauksista sijoittuu epävarmuuden ja epäluottamuksen välimaastoon. Moni vastaaja ilmaisee, ettei tunne poliitikkoja tai päättäjiä riittävästi voidakseen arvioida heidän kykyään toimia oikein vaikeissa tilanteissa. Lisäksi vastaukset sisältävät paljon ”en tiedä” -, ”en seuraa politiikkaa” - ja ”vaikea kysymys” -tyyppisiä kommentteja.

Niillä vastaajilla, jotka luottavat päättäjiin, usko vaikuttaa perustuvan usein aiempaan historialliseen kokemukseen Suomen kriisinkestävydestä, Nato-jäsenyyteen tai presidentin tai yksittäisten poliitikkojen maineeseen. Luottamusta herättää myös vahva usko puolustusvoimiin – monelle nuorelle armeija näyttöytyy poliittista johtoa luotettavampana toimijana.

Toisaalta huomattava osa vastaajista ilmaisee selkeää tyytymättömyyttä nykyiseen hallitukseen ja poliittiseen ilmapiiriin. Päättäjiä kuvaillaan riitaisiksi, hitaiksi, epäpäteviksi tai itsekkäiksi, ja moni kokee, että viimeaikaiset päätökset, leikkaukset ja poliittiset kiistat ovat heikentäneet luottamusta. Osa tuo esiin pelkoa siitä, että päättäjät toimisivat paniikissa, tekisivät huonoja ratkaisuja tai ajaisivat Suomen sotaan. Myös arvopohjainen kritiikki on yleistä: jotkut vastaajat pitävät hallitusta liian kovana, toiset liian pehmeänä, tai hallituksen koetaan toimivan väärin asioiden parissa. Mukana on myös poliittisesti voimakkaita ja polarisoituneita kommentteja.

Sotaan liittyvissä tilanteissa vastaajat luottavat päättäjiin enemmän kuin luonnonkatastrofeissa, koska monet kokevat, ettei luonnonvoimia voi täysin hallita poliittisin päätöksin. Samalla vastauksissa näkyy pelkoa sodan vaikutuksista omaan perheeseen ja omaan arkeen. Osa vastaajista tukeutuu luottamuksessa muihin kuin poliittisiin toimijoihin – esimerkiksi Suomen puolustuskykyyn, kansalliseen yhtenäisyyteen, liittolaisiin tai uskontoon.

3.2.3 Turvalliset aikuiset ja pitkäaikaiset ihmissuhteet luottamuksen perustana

Dialogeissa ja digiraadeissa nuoret korostivat, että luottamus ei synny asemasta tai tittelistä, vaan toistuvasta, johdonmukaisesta ja kunnioittavasta vuorovaikutuksesta. Nuoret kaipaavat aikuisilta läsnäoloa, selkeyttä ja reiluuutta – ja silloin, kun nämä toteutuvat, luottamus rakentuu vahvaksi sekä arjessa että kriisitilanteissa.

Nuorten puheissa luottamus rakentuu ennen kaikkea läheisten ihmisten ja turvallisten aikuisten varaan. Luottamus syntyy siitä, että ympärillä on ihmisiä, jotka kuuntelevat, pitävät lupauksensa ja suhtautuvat nuoriin aidosti. Luottamusta vahvistavat opettajat, koulukuraattorit, valmentajat ja muut aikuiset, jotka antavat

aikaa, osoittavat kiinnostusta ja toimivat johdonmukaisesti. Kun aikuinen on helpposti lähestyttävä ja oikeasti kuuntelee, nuori uskaltaa kertoa huolistaan ja saa kokemuksen siitä, että hänen asiansa otetaan vakavasti. Luottamus kasvaa erityisesti pitkäaikaisessa vuorovaikutuksessa, jossa toinen ihminen osoittaa, ettei levitä salaisuuksia tai tuomitse, ja pysyy samanlaisena riippumatta tilanteesta tai seurasta.

Toisaalta vastauksista nousi esiin, että luottamus voi rakoilla herkästi, jos aikuinen sivuuttaa nuoren kokemuksen, toimii epäoikeudenmukaisesti tai on liian kiireinen pysähtyäkseen kuulemaan. Kouluympäristössä luottamusta heikentää erityisesti se, jos kiusaamiseen ei puututa tai jos nuori kokee, ettei aikuisia voi lähestyä. Useampi nuori kuvasi, että luottamuksen ehto on turvallinen ilmapiiri, jossa saa olla oma itsensä ja jossa aikuiset tekevät selkeästi ja näkyvästi työtä sen eteen, että kaikilla olisi hyvä olla. Luottamusta vahvistavat myös positiiviset arjen kohtaamiset – tervehtiminen, huomioon ottaminen ja ystävällinen käytös.

Laajemmassa yhteiskunnallisessa kehyksessä nuoret luottavat instituutioihin, kuten poliisiin, pelastuslaitokseen ja terveydenhuoltoon, koska niiden toiminta koetaan ammattimaiseksi ja ennakoitavaksi. Myös tieto siitä, miten viranomaiset ja järjestelmät toimivat, lisää luottamusta: ymmärrys hallituksen, viranomaisten ja puolustusvoimien rooleista vahvistaa turvallisuuden tunnetta. Samalla nuoret korostavat, että luottamus yhteiskuntaan syntyy arjen pienistä teoista ja kansalaisten välisestä vastavuoroisuudesta – siitä, että toisia autetaan, sääntöjä noudatetaan ja jokainen kantaa oman osansa yhteisestä vastuusta.

3.3 Vaikuttamishalukkuus

Suosituin yhteiskunnallisen vaikuttamisen muoto nuorten keskuudessa on äänestäminen sitten, kun he saavuttavat täysi-ikäisyyden. Vaikuttamishalukkuudessa on huomattavia eroja eri sukupuolten ja eri ikäisten vastaajien välillä.

3.3.1 Lähes neljännes ei halua vaikuttaa yhteisiin asioihin

Lasten ja nuorten halukkuutta vaikuttaa yhteisiin asioihin selvitettiin monivalintakysymyksellä, jossa vastaajia pyydettiin valitsemaan haluamansa määrä esitettyjä vaihtoehtoja. Lisäksi vastaajien oli mahdollista kertoa avovastauksella muista

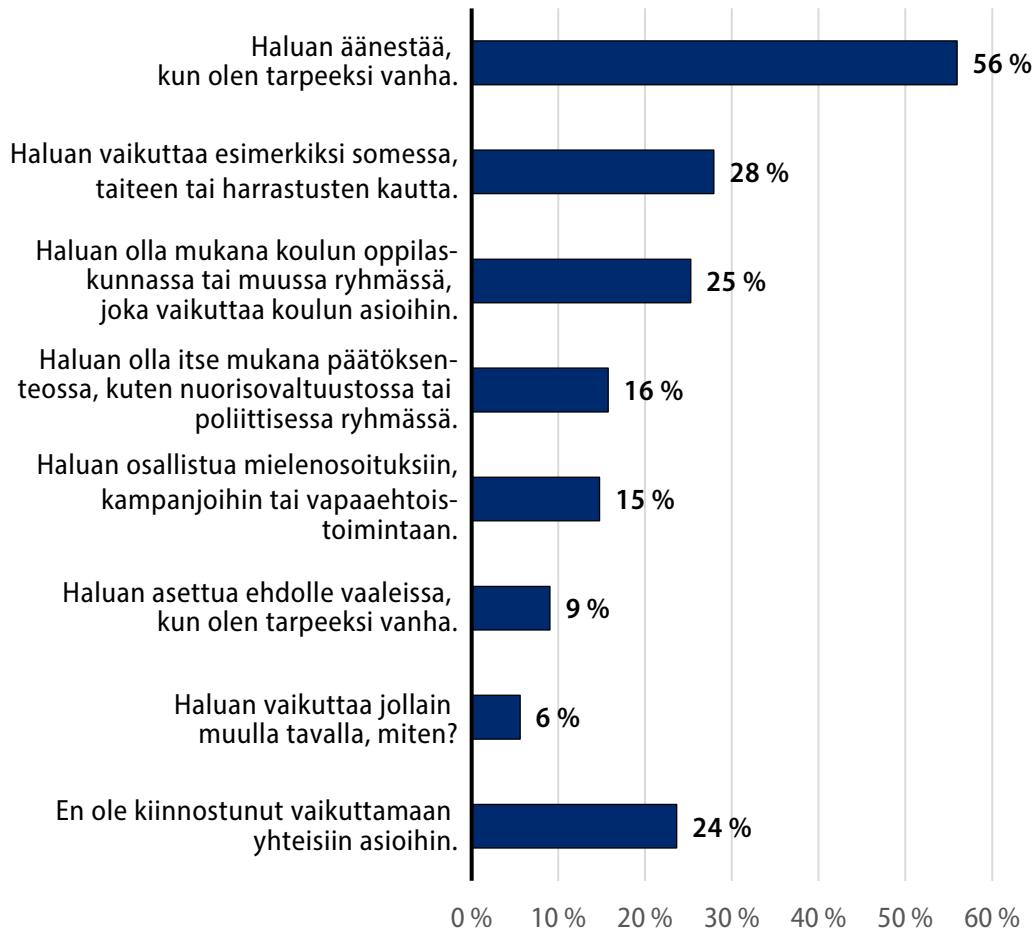
vaikuttamisen tavoista, joista he ovat kiinnostuneita.³ Kyselyvastausten perusteella 5.–9.-luokkalaisista 76 % on kiinnostuneita vaikuttamaan yhteisiin asioihin omassa koulussaan, kunnassaan tai Suomessa.

Kuten kuviosta 9 ilmenee, vaikuttamisen muodoista eniten kiinnostusta herättää äänestäminen, mutta senkin valitsee vain 56 % kaikista vastaajista. Toiseksi eniten (28 %) halutaan vaikuttaa somessa, taiteen tai harrastusten kautta ja kolmanneksi eniten (25 %) kiinnostusta herättää osallistuminen koulun oppilaskuntaan tai muihin ryhmiin, jotka vaikuttaa koulun asioihin. Peräti 24 % vastaajista ei ole kiinnostunut vaikuttamaan yhteisiin asioihin lainkaan.

3 Kysymys ei ollut pakollinen ja siihen vastasi 15 828 vastaajaa. Noin 0,6 % (998) valitsi useamman vaihtoehdon, joista yksi oli "En halua vaikuttaa". Tämä valintayhdistelmä on määritelmällisesti ristiriitainen, joten tämä vastaajajoukko on pääsääntöisesti jätetty pois tämän kysymyksen analyysin perusjoukosta. Kysymyksen vastaajamäärä on näin ollen N=14 830. Kysymykseen vastanneista 3 506 vastaajaa valitsi ainoastaan "En halua vaikuttaa"-vaihtoehdon.

Kuvio 9. Miten sinä haluaisit vaikuttaa yhteisiin asioihin omassa koulussasi, kunnassasi tai Suomessa? Voit valita niin monta vaihtoehtoa kuin haluat. Vaihtoehdon valinneiden %-osuus kaikista vastaajista (n=14 830).

Halukkuus vaikuttaa yhteisiin asioihin, osuus kaikista vastanneista

Kuusi prosenttia (6 %) vastaajista nimesi vaikuttamiskeinon avoimella vastauksella ("Haluan vaikuttaa jollain muulla tavalla, miten?")⁴. Osa avoimista vastauksista ei kuvannut suoraan vaikuttamisen keinoja, vaan vastaajien halua osallistua yhteisiin asioihin sekä vaikuttamiseen liittyviä kokemuksia ja esteitä (13 %). Vastauksissa tuotiin esiin kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa, mutta myös kokemuksia siitä, että nuorten mahdollisuudet vaikuttaa voivat olla rajalliset tai että heidän mielipiteitään ei aina kuulla. Yleisesti vastauksissa nousi esiin halu vaikuttaa ja osallistua (12 %).

4 Huom. Toisin kuin edellä, tässä analyysissä ovat mukana myös niiden vastaajien vastaukset, jotka ovat valinneet sekä "En halua vaikuttaa" että yhden tai useamman muun vaihtoehdon.

Monet vastaajat toivat esiin kiinnostuksen osallistua koulun kehittämiseen (10 %) ja vaikuttaa esimerkiksi koulun käytäntöihin tai oppilaiden arkeen. Tähän liittyen mainittiin myös oppilaiden vaikuttamiskanavat, kuten oppilaskunta tai muut keinot tuoda mielipiteitä esille koulussa.

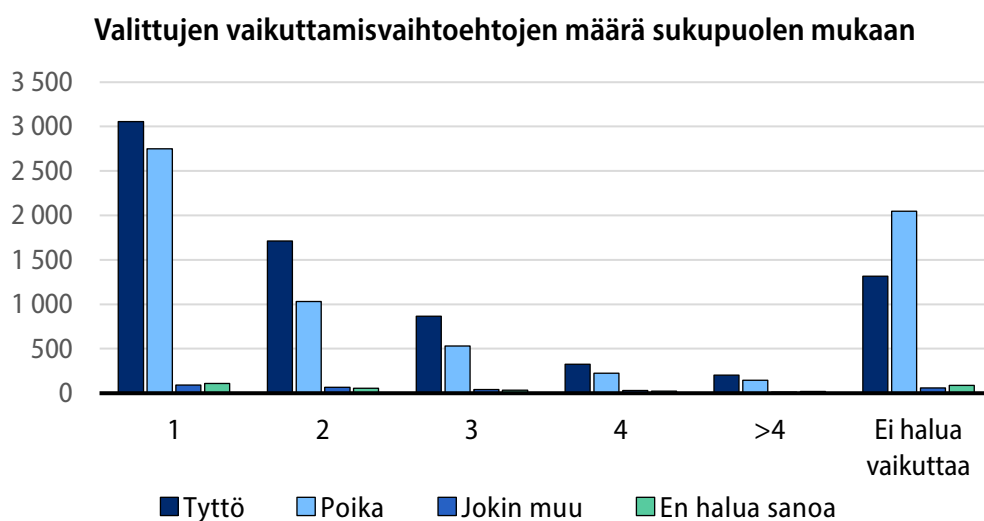
Osa vastauksista liittyi laajempaan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen osallistumiseen (9 %), kuten päätöksentekoon vaikuttamiseen, äänestämiseen tai poliittiseen toimintaan tulevaisuudessa. Lisäksi vastauksissa korostuivat erilaiset vaikuttamisen keinot ja kanavat (5 %).

Sisällöllisesti vastauksissa nousi esiin myös useita yhteiskunnallisia teemoja. Näihin kuuluivat esimerkiksi ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu (7 %), nuorten hyvinvointi ja mielenterveys (5 %) sekä turvallisuus, hyväksyntä ja kiusaamisen ehkäisy (5 %). Joissakin vastauksissa käsiteltiin myös maahanmuuttoon ja koettuun turvallisuuteen (3 %) liittyviä näkökulmia.

3.3.2 Tytöt ovat poikia kiinnostuneempia vaikuttamisesta

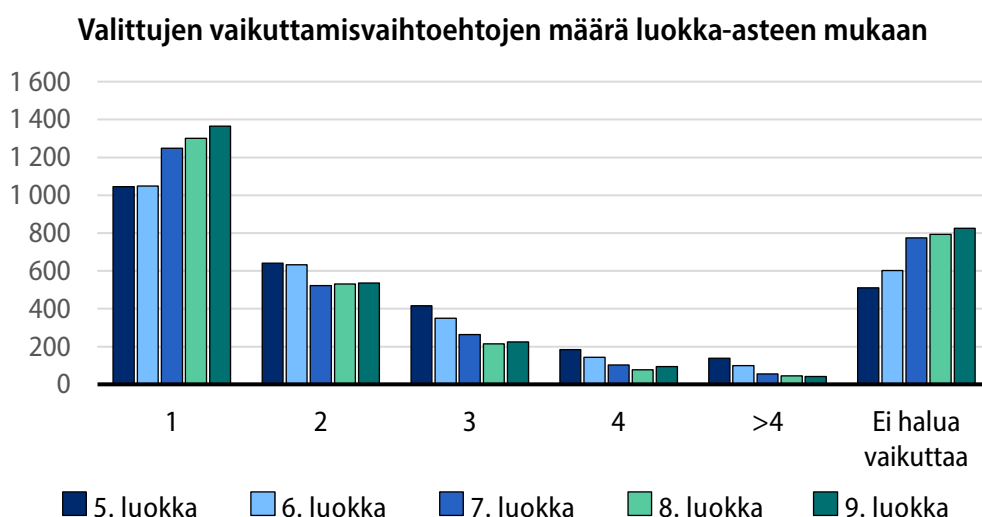
Tytöt ovat selkeästi poikia kiinnostuneempia vaikuttamaan yhteisiin asioihin (kuvio 10). Yli puolet vastaajista, jotka eivät ole kiinnostuneita vaikuttamaan yhteisiin asioihin lainkaan, on poikia. Pojat myös valitsevat selkeästi tyttöjä vähemmän eri vaikuttamisen keinoja.

Kuvio 10. Eri määrän vaikuttamisvaihtoehtoja valinneiden vastaajien jakauma sukupuolen mukaan.

Vaikuttamishalukkuus näyttäisi myös vähenevän iän myötä. Vanhemmat oppilaat valitsevat vähemmän vaihtoehtoja ja/tai ovat haluttomampia vaikuttamaan, nuoremmat taas ovat enemmän edustettuja useamman vaihtoehdon valinneiden joukossa (kuvio 11). Maakunnittain tarkasteltuna jakaumat eri määrän vaikuttamisvaihtoehtoja valinneiden vastaajien välillä ovat hyvin samankaltaisia. Kymenlaakso nousee esiin ainoana maakuntana, jossa useampi valitsi kaksi vaihtoehtoa kuin ilmaisi vaikuttamishaluttomuutensa.

Kuvio 11. Eri määrän vaikuttamisvaihtoehtoja valinneiden vastaajien jakauma luokka-asteen mukaan.

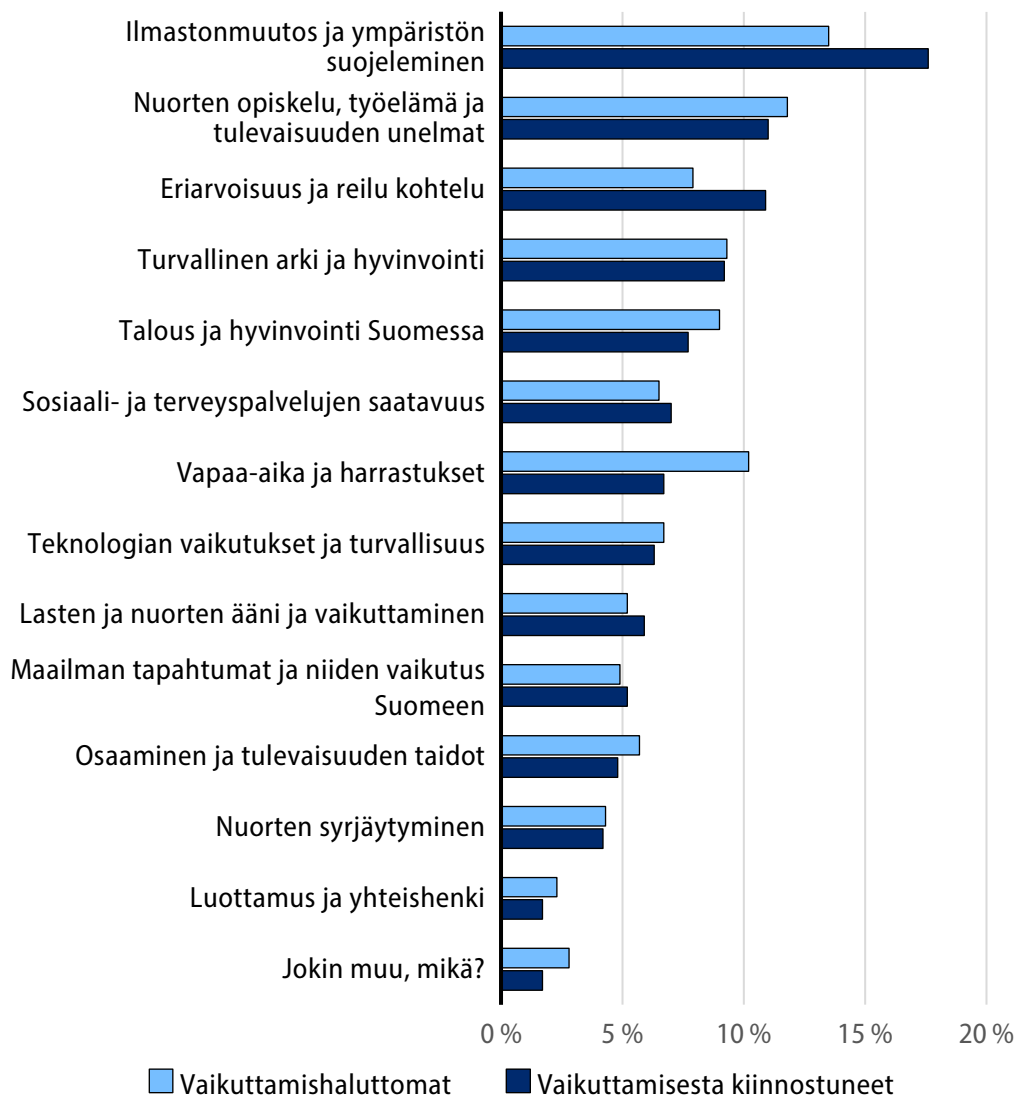
Tarkasteltaessa vaikuttamisesta kiinnostuneiden⁵ ja vaikuttamishaluttomien⁶ vastauksia heidän antamiinsa vastauksiin muissa kysymyksissä voidaan havaita, että kysyttäessä, mitkä ovat tärkeimpiä asioita Suomessa juuri nyt, ilmastonmuutos, ympäristö ja eriarvoisuus saavat vaikuttamishaluttomilta pienemmän painoarvon kuin vaikuttamisesta kiinnostuneilta, kun taas vapaa-aika, harrastukset, talous, hyvinvointi ja osaaminen saavat suuremman painoarvon (kuvio 12).

5 Vastaajat, jotka valitsivat kysymyksessä "Miten sinä haluaisit vaikuttaa yhteisiin asioihin omassa koulussasi, kunnassasi tai Suomessa?" useamman kuin yhden vaihtoehdon, joista yksikään ei ollut "En halua vaikuttaa" (N=5317).

6 Vastaajat, jotka valitsivat kysymyksessä "Miten sinä haluaisit vaikuttaa yhteisiin asioihin omassa koulussasi, kunnassasi tai Suomessa?" ainoastaan vaihtoehdon "En halua vaikuttaa" (N=3506).

Kuvio 12. Vaikuttamisesta kiinnostuneiden ja vaikuttamishaluttomien vastaukset kysymykseen ”Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimpiä asioita Suomessa, joihin tulisi keskittyä juuri nyt?”.

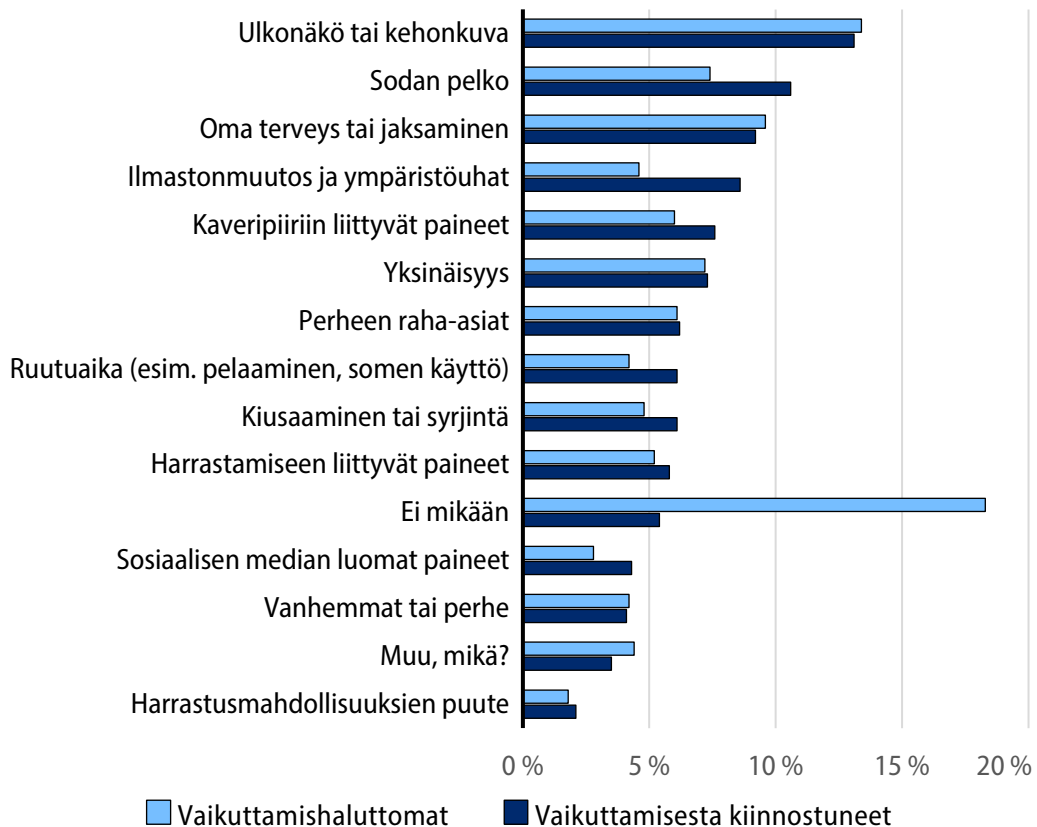
Vaikuttamisesta kiinnostuneiden ja vaikuttamishaluttomien vastaukset kysymykseen: Mitkä ovat tärkeimpiä asioita Suomessa juuri nyt?

Huoli ja stressi yleisesti, mutta erityisesti ilmastonmuutoksesta, sodasta, kaveripiiriin liittyvistä paineista, ruutuajasta sekä kiusaamisesta ja syrjinnästä näyttää laskevan vaikuttamishalukkuuden mukana (kuvio 13).

Kuvio 13. Vaikuttamisesta kiinnostuneiden ja vaikuttamishaluttomien vastaukset kysymykseen ”Mitkä asiat aiheuttavat sinulle huolta tai stressiä arjessa?”

Vaikuttamisesta kiinnostuneiden ja vaikuttamishaluttomien vastaukset kysymykseen: Mitkä asiat aiheuttavat sinulle huolta tai stressiä arjessa?

3.4 Ilmastonmuutos, luonto ja ympäristö

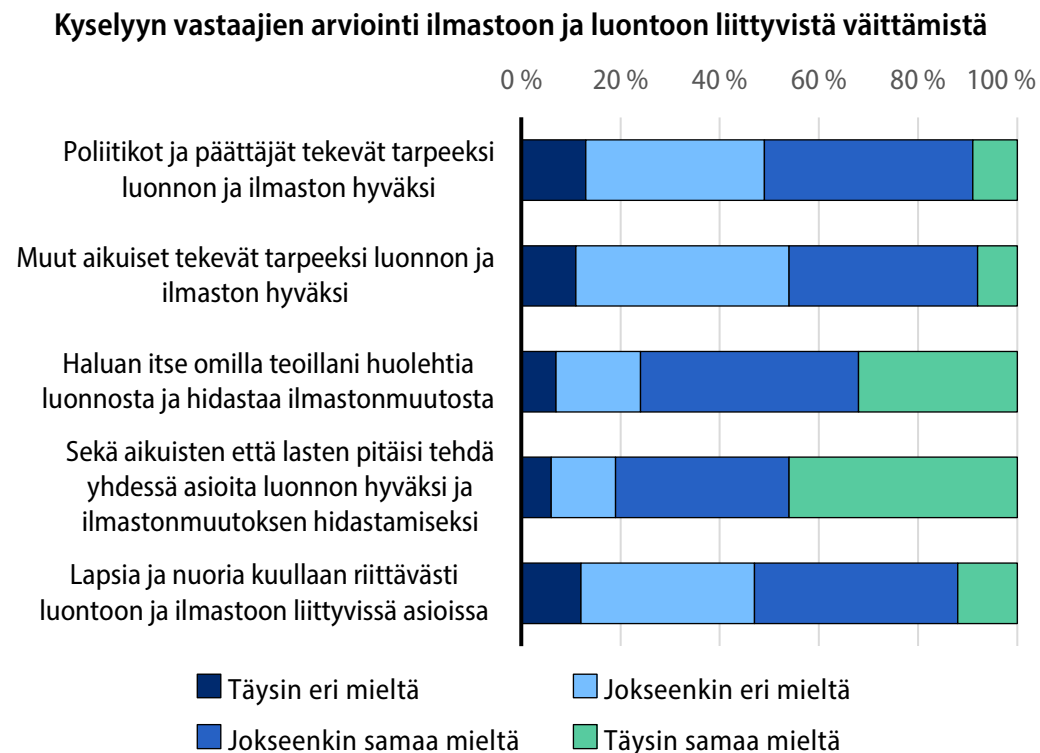
Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen huolestuttavat lapsia ja nuoria. Noin puolet vastaajista luottaa tällä hetkellä päättäjien ja muiden aikuisten toiminnan riittävyyteen ilmastokriisin torjunnassa. Valtaosa vastaajista on itse halukkaita toimimaan ilmaston ja luonnon hyväksi.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme heidän mielestään tärkeintä asiaa, joihin Suomessa pitäisi keskittyä tällä hetkellä. **Ilmastonmuutos ja ympäristön suojeleminen: Ihmisten aiheuttama ilmaston lämpeneminen ja luonnon katoaminen oli ylivoimaisesti eniten valittu vastausvaihtoehto, ja sen valitsi yhdeksi kolmesta tärkeimmästä asiasta 45 % vastaajista.** Vastaajan sukupuoli tai asuinpaikka ei vaikuttanut merkittävästi tämän vaihtoehdon valitsemiseen, vastaajan iällä sen sijaan oli merkitystä: viidesluokkalaisista lähes 57 % valitsi ilmastonmuutoksen yhdeksi kolmesta tärkeimmästä asiasta, kun yhdeksäsluokkalaisista sen valitsi enää 35 %. Vanhemmilla vastaajilla erityisesti *Nuorten opiskelu, työelämä ja tulevaisuuden unelmat: (Löytävätkö nuoret opiskelupaikan ja töitä, jotka tuntuvat kiinnostavilta ja joissa voi hyvin?)* nousi ilmastokysymystä tärkeämmäksi.

3.4.1 Luottamus ilmastotoimiin ja oma toimintahalukkuus

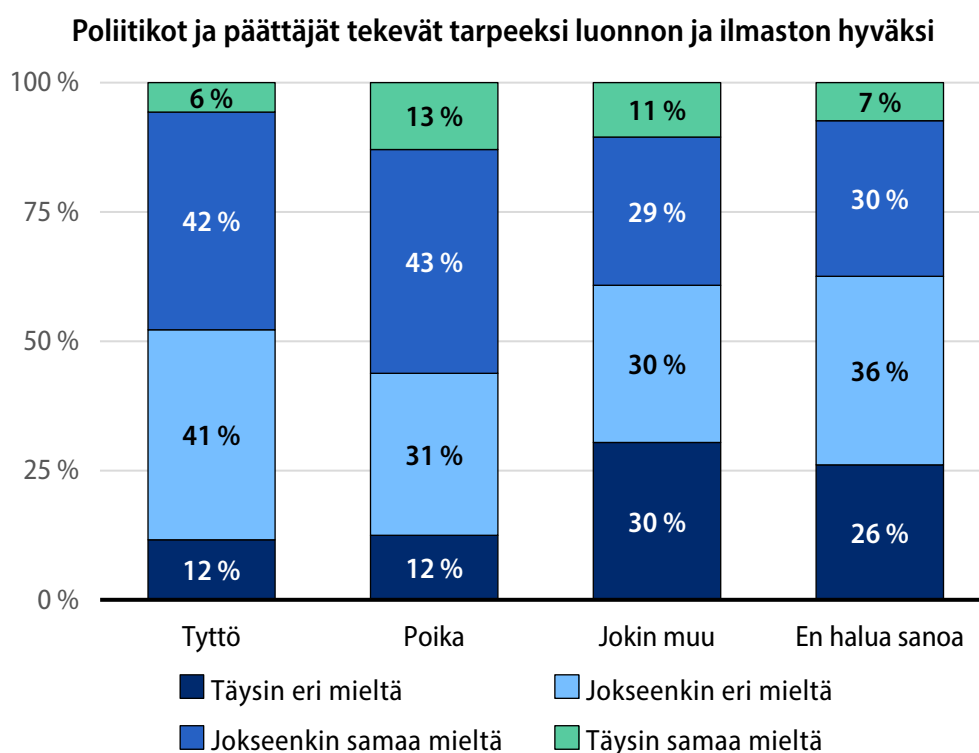
Vastaajia pyydettiin arvioimaan neliportaisella asteikolla viittä ilmastonmuutokseen liittyvää väittämää (kuvio 14).

Kuvio 14. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä liittyen luonnonsuojeluun ja ilmastonmuutokseen? Arvioi asteikolla 1–4. (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 4=täysin samaa mieltä)

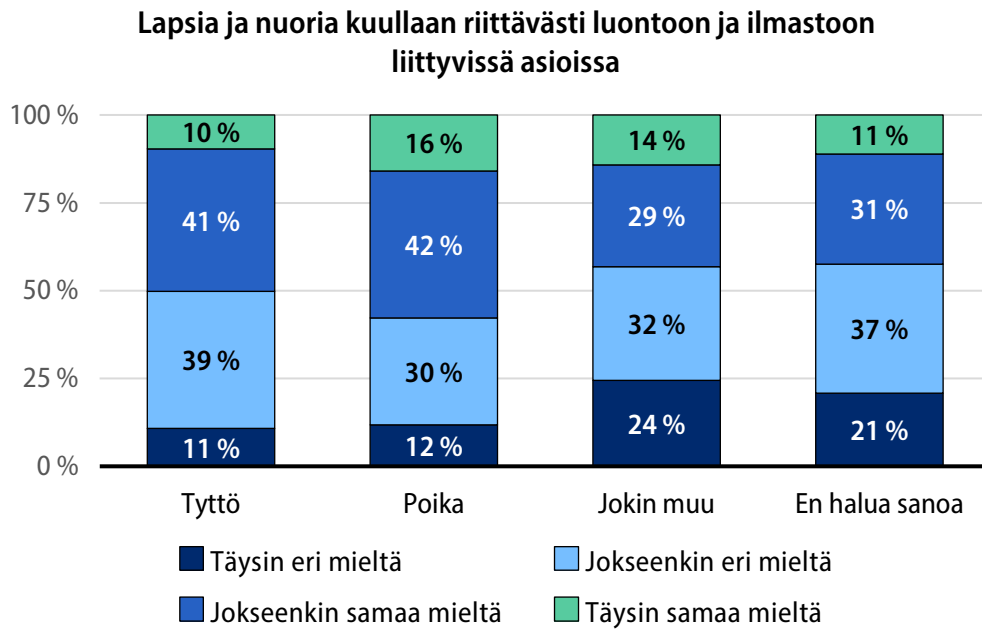
Noin puolet vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että poliitikot ja päättäjät ja muut aikuiset tekevät tarpeeksi luonnon ja ilmaston hyväksi, eli puolet vastaajista on tyytymättömiä ilmastotoimien riittävyteen. Pojat ovat keskimäärin tyytyväisempiä aikuisten toimintaan kuin tytöt, ja kaikkein tyytymättömiä olivat muunsukupuoliset sekä vastaajat, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan (kuvio 15).

Kuvio 15. Väittämän ”poliitikot ja päättäjät tekevät tarpeeksi luonnon ja ilmaston hyväksi” vastausvaihtoehtojen jakautuminen sukupuolittain.

Sama sukupuoliero näkyy myös siinä, arvioivatko vastaajat, että lapsia ja nuoria kuullaan riittävästi ilmastoon liittyvissä asioissa. Pojista 58 % on väitteen kanssa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä, kun tytöistä näin ajattelee 51 % ja muunsukupuolisista 43 % (kuvio 16).

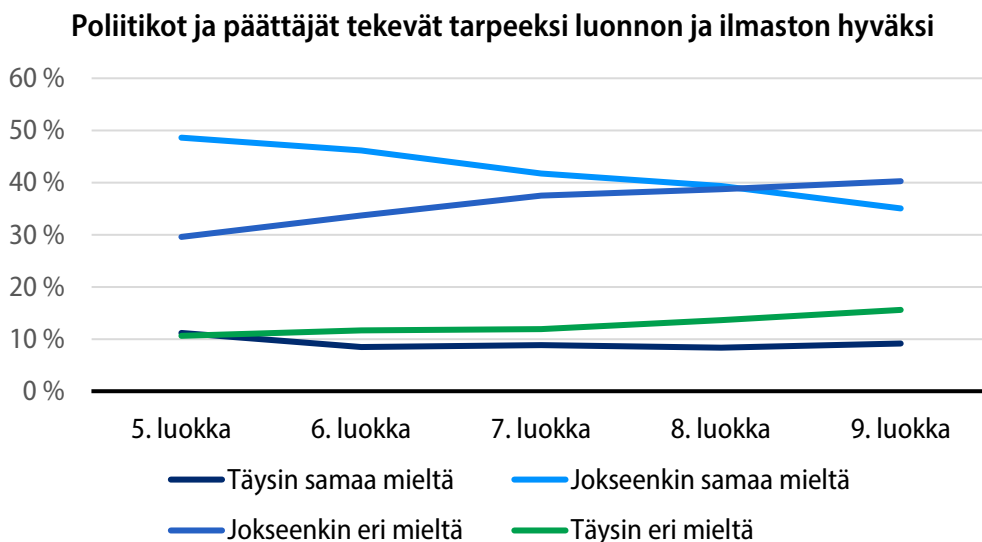
Kuvio 16. Väitteen ”lapsia ja nuoria kuullaan riittävästi luontoon ja ilmastoon liittyvissä asioissa” vastausvaihtoehtojen jakautuminen sukupuolittain.

Tyytyväisyys päättäjien toimien riittävyyteen laskee vastaajien iän myötä.

Kysyttäessä poliitikkojen ja päättäjien toimista vastausvaihtoehdon ”täysin samaa mieltä” valinneiden määrä pysyy kohtalaisen samana vastaajien iästä riippumatta, mutta jokseenkin samaa mieltä olevien määrä laskee jyrkästi, ja jokseenkin tai täysin eri mieltä olevien määrä kasvaa (kuvio 17).

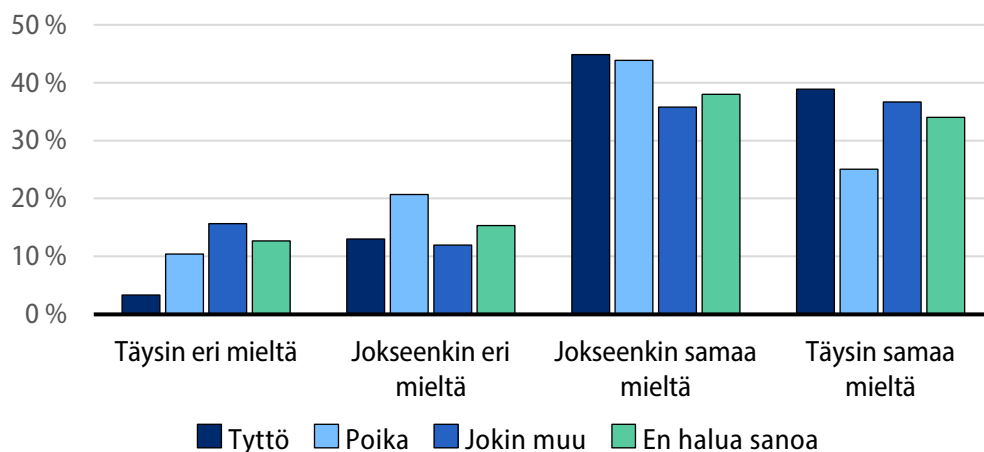
Kuvio 17. Väitteen ”poliitikot ja päättäjät tekevät tarpeeksi luonnon ja ilmaston hyväksi” vastausten erot vastaajien luokka-asteen mukaan.

Tytöt ovat muita vastaajia halukkaampia itse toimimaan luonnon hyväksi ja ilmastonmuutosta hidastavasti. Tytöistä ainoastaan 3 % on täysin eri mieltä väitteen ”haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta” kanssa (kuvio 18). Väitteessä ”sekä aikuisten että lasten pitäisi tehdä yhdessä asioita luonnon hyväksi ja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi” ainoastaan 2 % tytöistä on täysin eri mieltä (kuvio 19).

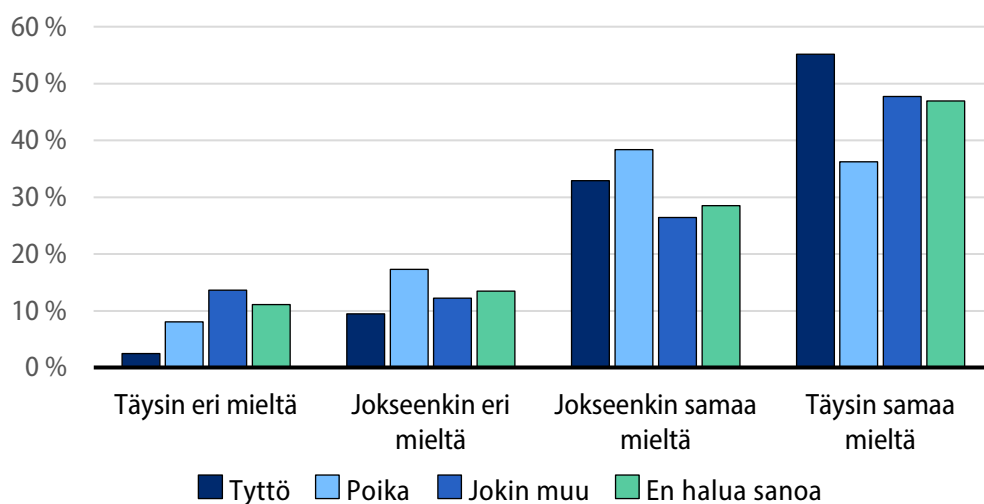
Kuvio 18. Väitteen ”haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta” vastausten jakautuminen sukupuolittain.

Haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta

Kuvio 19. Väitteen ”sekä aikuisten että lasten pitäisi tehdä yhdessä asioita luonnon hyväksi ja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi” vastausten jakautuminen sukupuolittain.

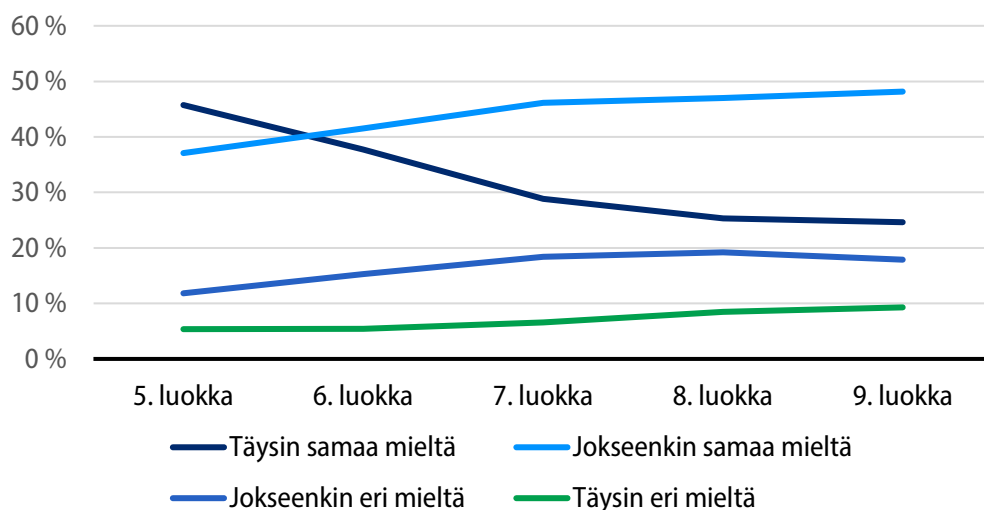
Sekä aikuisten että lasten pitäisi tehdä yhdessä asioita luonnon hyväksi ja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi

Vastaajien oma kiinnostus ilmastotekoihin laskee iän myötä. Kun viidesluokkalaisista 46 % on täysin samaa mieltä väittämän ”haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta” kanssa, yhdeksäsluokkalaisista näin vastaa enää 25 %. Huomionarvoista on kuitenkin, että **valtaosa myös vanhemmista vastaajista on joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa** (9.-luokkalaisista 25 % täysin ja 48 % jokseenkin samaa mieltä) (kuvio 20).

Kuvio 20. Väitteen ”haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta” vastausten erot vastaajien luokka-asteen mukaan.

Haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta

3.4.2 Ilmastokriisi on suosituin tema lasten ja nuorten ehdotuksissa hallitusohjelmaan

Kyselyssä vastaajille annettiin mahdollisuus ehdottaa seuraavaan hallitusohjelmaan jotain omaa kirjausta. Asiallisiksi luokiteltuja vastauksia⁷ saatiin 6 691. Näistä 1 264 eli 19 % liittyi luontoon, ilmastonmuutokseen tai eläimiin. Hallitusohjelmakirjauksia ehdottaneiden vastaajien joukossa nämä olivat siis kaikkein suosituimpia teemoja.

⁷ Asiallisiksi luokiteltiin vastaukset, joissa oli kirjoitettua, ymmärrettävää tekstiä eikä esimerkiksi pelkkiä hymiöitä, kirjain- tai numerosarjoja.

Hallitusohjelmaehdotuksissa tuotiin esille muun muassa:

1. Ilmastomuutoksen torjunnan ottaminen mukaan hallitusohjelman kärkitavoitteisiin, päästöjen ja roskaamisen vähentäminen ja ekologisten ratkaisuiden lisääminen.
2. Luonnon ja metsien suojelu, esimerkiksi vanhojen metsien kaadon lopettaminen ja luonnonsuojelualueiden lisääminen eläinten ja kasvien elinympäristöjen säilyttämiseksi.
3. Kulutustottumusten ohjaaminen rajoittamalla pikamuotia ja tukemalla kestäviä ja kotimaisia valintoja.
4. Ympäristökasvatuksen vahvistaminen sekä kouluissa että arjessa esimerkiksi erilaisten kampanjoiden muodossa.

Ilmastosta ja luonnosta kysyttiin avovastauksia myös niin ikään vapaaehtoisessa kysymyksessä ”Mitä ajatuksia tai tunteita ilmastonmuutos tai luonnon tila herättää?”. **Moni vastaaja kertoo ilmastokriisin aiheuttavan surua, huolta ja turhautumista** ”kun aikuiset ei tee mitään”. Osassa vastauksista näkyy välinpitämättömyys tai se, että ilmastokysymyksiä ei koeta ajankohtaisiksi. Ilmastomuutoksen kieltäviä tai sitä epäileviä vastauksia esiintyy jonkin verran, mutta niiden määrä kokonaisuudessa jää pieneksi.

3.4.3 Ilmaston ja luonnon hyväksi tarvitaan kaikkien yhteisiä toimia

Ilmastosta ja luonnosta keskusteltiin kolmessa Erätauko-dialogissa sekä kolmessa erityisryhmille järjestetyssä työpajassa. Näihin osallistuneet lapset ja nuoret pohtivat yhdessä muun muassa sitä, millaisia tekoja he itse ovat tehneet ja halusivat tehdä ilmaston ja luonnon hyväksi. Ilmastoteema nousi esille myös tulevaisuustaitoalogoissa.

Luonto on lapsille ja nuorille paikka, jossa rauhoittuu ja rentoutuu. Luonnosta myös saadaan ruokaa ja raaka-aineita esimerkiksi paperiin. Puhdas ilma ja vesi ovat elinehto eläimille ja ihmisille, eikä niitä saa tuhota. Luontokato ja ilmastonmuutos tuntuvat usein kaukaisilta – ”ei vaikuta meihin, mutta meidän lapsiin” – mutta esimerkiksi suklaan hinnan nousu näkyy suomalaisessakin arjessa jo nyt.

Lapset ja nuoret tunnistavat taitavasti arjen tekoja ilmaston ja luonnon hyväksi. Kierrätys, joukkoliikenne ja yhteiskuljetukset, roskien kerääminen sekä veden ja sähkön säästäminen ovat kaikille tuttuja. Moni keskustelija mainitsee koulussa tai asuinalueella järjestettyjä roskankeräyksiä, jotka on koettu hauskoiksi ja tietoa

lisääviksi. Osa nuorista ja aikuisista kuitenkin suhtautuu keskustelijoiden mukaan välinpitämättömästi kierrätykseen ja roskien keräämiseen, ja nuorten keskuudessa välinpitämättömyys saatetaan nähdä jopa ”coolina”.

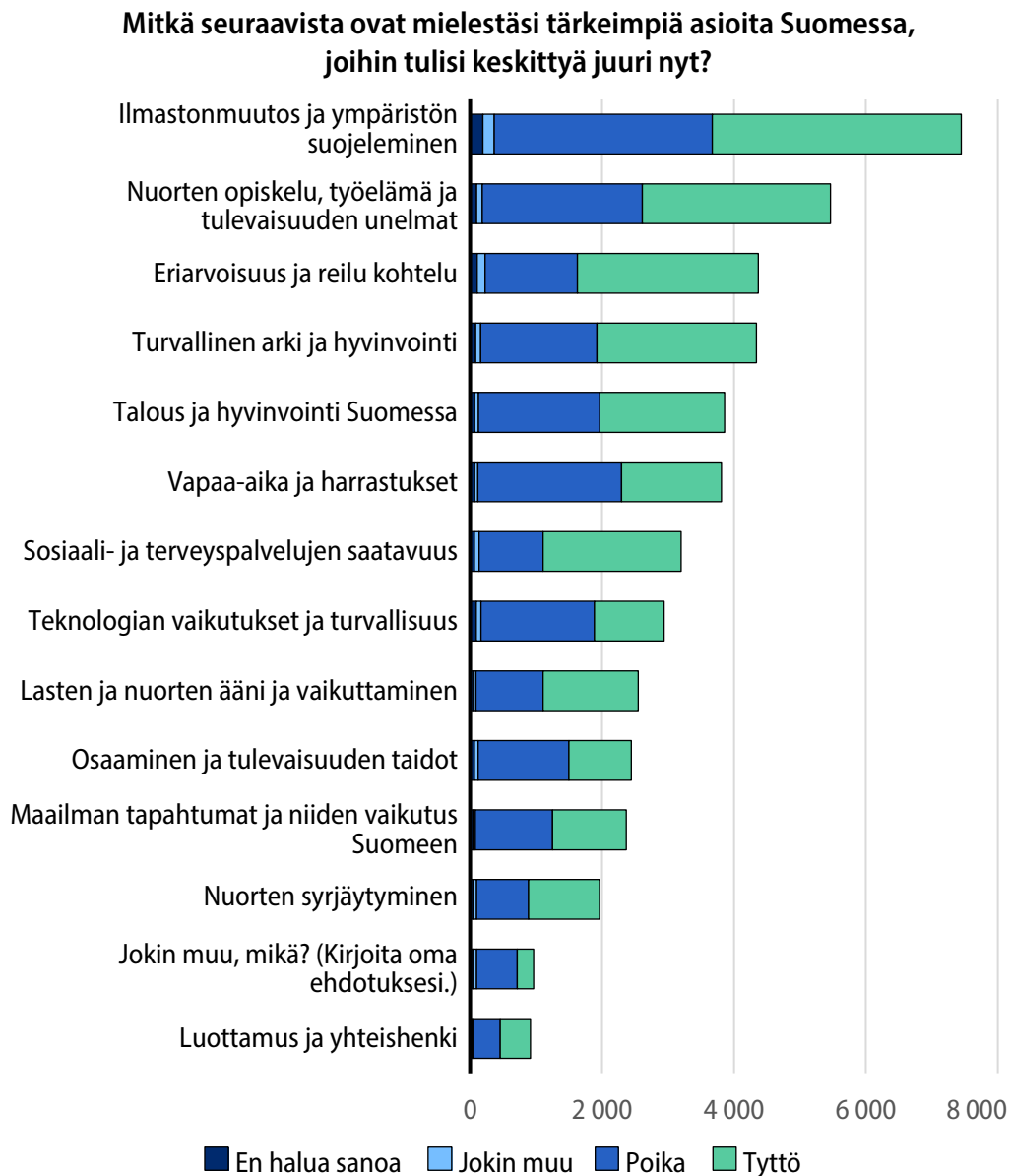
Keskusteluissa nousee kaksi ajankohtaista luontoon ja ilmastoon liittyvää teemaa: pikamuoti ja tekoäly. Nuoret eivät vaatteita ostaessaan yleensä mieti ekologisuutta, vaan enemmän sitä, onko tyyli itselle sopiva ja onko vaatteeseen varaa – tässä yhteydessä mainitaan kirpputorit taloudellisena ja ekologisesti järkevänä vaihtoehtona. Nuoret toivovat aikuisilta enemmän tukea kestävien kulutusvalintojen tekemiseen ja opetteluun. Aasialaisten ultrapikamuotikauppojen toimintaan toivotaan tiukkaa säätelyä. Tekoälyn kehittämisessä nähdään sekä mahdollisuuksia että uhkia, ja moni miettii, kannattaako tekoälyltä kysyä ihan kaikkea, kun se kuluttaa niin paljon sähköä ja vettä.

3.5 Eriarvoisuuden arki

Moni lapsi ja nuori kokee, että Suomessa kaikilla ei ole elämässä samanlaiset mahdollisuudet, vaan muun muassa asuinpaikka, tausta ja perheen taloudellinen tilanne vaikuttavat niihin. Varsinkin taloudellinen eriarvoisuus näkyy päivittäisessä arjessa. Tasavertaisuus ja syrjimättömyys ovat erityisesti tytöille ja muunsukupuolisille vastaajille tärkeitä.

Lapset ja nuoret vastasivat kyselyssä kysymykseen, mitkä asiat ovat Suomessa tärkeimpiä, joihin tulisi keskittyä juuri nyt, ja kyselyssä pystyi valitsemaan vain kolme tärkeintä vaihtoehtoa 13 monivalintavaihtoehdon joukosta (kuvio 1, luvussa 1). **Kolmanneksi eniten valintoja sai eriarvoisuus ja reilu kohtelu, jonka valitsi 26 % vastaajista.** Vastausvaihtoehtoa oli avattu kysymyksessä seuraavasti: ”Kaikilla ei ole samat mahdollisuudet elämässä. Miten tärkeää on, että ketään ei syrjitä esimerkiksi ihonvärin, sukupuolen tai perheen tilanteen tai asuinpaikan takia?”

Taustamuuttujien tarkastelu (kuvio 21) osoittaa, että tytöt valitsevat eriarvoisuuden ja reilun kohtelun huomattavasti useammin kuin pojat: **63 % tytöistä ja 32 % pojista** nostaa teeman kolmen tärkeimmän joukkoon. Muunsukupuoliset pitävät teemaa yhtä tärkeänä kuin tytöt. Pojilla eriarvoisuuden ja reilun kohtelun ohittavat tärkeysjärjestyksessä ilmastonmuutos, opiskelu ja työelämä, vapaa-aika ja harrastukset sekä talous ja hyvinvointi. Tyttöjen järjestys noudattaa koko aineiston tuloksia: ilmastonmuutos, opiskelu ja työelämä, eriarvoisuus ja reilu kohtelu sekä turvallinen arki ja hyvinvointi.

Kuvio 21. Tärkeimmät asiat juuri nyt -vastausten jakauma sukupuolten mukaan.

Maakunnittain tarkasteltuna kahdeksassa maakunnassa eriarvoisuus ja reilu kohtelu ei yltänyt kolmen kärkeen (Etelä-Savo, Kainuu, Keski-Suomi, Lappi, Pohjanmaa, Päijät-Häme, Satakunta ja Uusimaa). Erot ovat kuitenkin hyvin pieniä: näissäkin maakunnissa teema sijoittuu tyypillisesti neljänneksi, viidenneksi tai kuudenneksi.

Kieliryhmien mukaan tarkasteltuna arabian ja saamen kielillä vastanneet nostavat teeman tärkeimmäksi, mutta pienen vastaajamäärän vuoksi tulosta ei voida pitää edustavana.

Kyselyyn vastanneet saivat halutessaan perustella, miten he päätyivät valitse-
miinsa kolmeen teemaan, ja 2 078 lasta ja nuorta kirjoitti perustelun. Heistä noin
kymmenesosa kirjoittaa eriarvoisuuteen, syrjintään tai reiluun kohteluun liittyvistä
teemoista. Avovastaukset syventävät tuloksia erityisesti kolmella tavalla.

Ensimmäkin vastauksissa korostuu huoli siitä, että **kaikilla ei ole samanlaisia mah-
dollisuuksia** riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta, asuinpaikasta tai
muista taustatekijöistä. Yhdenvertaisuus näyttäytyy arjen tilanteina: oikeuden-
mukaisena kohteluna koulussa, kiusaamiseen puuttumisena ja mahdollisuutena
saada apua.

Toiseksi vastaajat tuovat esiin toiveen siitä, että **ketään ei syrjittäisi ulkonäön,
taustan, kielen, uskonnon, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen
perusteella.**

Osa avovastauksista sisältää myös kielteisiä ja syrjiviä näkemyksiä eri ryhmiä koh-
taan. Nämä vastaukset heijastavat yhteiskunnallisten asenteiden kirjoa, mutta eivät
muuta avovastauksissa esiin nostettujen teemojen kokonaiskuvaa: valtaosa eri-
arvoisuutta käsittelevistä kommentteista liittyy arjen reiluuteen, turvallisuuteen ja
yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin.

Kokonaisuutena avovastaukset vahvistavat monivalintakysymykseen annettujen
vastausten analyysia: **eriarvoisuus ja reilu kohtelu ovat lapsille ja nuorille ennen
kaikkea kysymyksiä turvallisesta, oikeudenmukaisesta ja yhdenvertaisesta
arjesta.**

Eriarvoisuusteemasta järjestettiin kaksi Erätauko-dialogia ja yksi työpaja, johon osal-
listui kokonainen koululuokka. Lisäksi teema nousi esille myös dialogeissa, joiden
pääasiallinen teema oli turvallisuus tai osaaminen ja tulevaisuuden taidot. Dialogit
ja työpaja syventävät kyselyn tuloksia erityisesti tuomalla esiin konkreettisia arjen
tilanteita, joissa yhdenvertaisuus joko toteutuu tai horjuu.

Keskusteluissa toistui vahvasti kokemus siitä, että perheen taloudellinen tilanne vai-
kuttaa moniin mahdollisuuksiin: harrastuksiin osallistumiseen, koulutarvikkeisiin,
liikkumiseen, lääkkeisiin, ravitsevaan ruokaan sekä esimerkiksi mahdollisuuk-
siin osallistua kesätöihin. Moni kuvasi, että ”kaikilla ei ole varaa samoihin asioihin”,
mikä heijastuu suoraan hyvinvointiin ja siihen, miten lapsi tai nuori kokee kuulu-
vansa joukkoon. Myös alueelliset erot tunnistetaan tärkeiksi: pienillä paikkakunnilla
harrastus- ja opiskelumahdollisuudet koetaan rajatuiksi ja työpaikkojen vähäisyys
rajoittaa nuorten itsenäistymistä.

Dialogeissa korostui myös **oikeudenmukainen kohtelu koulussa**. Lapset kuvasivat tilanteita, joissa opettajat kohtelevat oppilaita eri tavoin, esimerkiksi uskomalla joitakin helpommin tai tarkkailemalla samoja oppilaita toistuvasti. Tämä koetaan epäoikeudenmukaisena ja turvallisuutta heikentävänä. Lisäksi korostuu tarve siihen, että kaikki saisivat oppia omalla tahdillaan, saisivat tarvitsemansa tuen ilman leimautumista ja voisivat kokea, että aikuiset puuttuvat kiusaamiseen johdonmukaisesti. Aikuisilta toivotaan aidosti kuuntelevaa, läsnä olevaa ja tasapuolista otetta.

Moni lapsi ja nuori nostaa esiin myös **ennakkoluulot ja taustaan perustuvan erilaisen kohtelun**. Dialogeissa kerrottiin tilanteista, joissa ulkomailta muuttaneet tai eri taustoista tulevat nuoret jäävät ulkopuolelle, kohtaavat epäluuloja tai erilaista kohtelua harrastuksissa, koulussa tai arjen kohtaamisissa. Lapset kuvasivat myös tilanteita, joissa syrjintä tapahtuu huomaamatta – esimerkiksi väistämällä tai jättämällä ottamatta kontaktia. Samalla nuoret ehdottavat konkreettisia ratkaisuja: enemmän kohtaamisia, mahdollisuuksia tutustua toisiin, kyky tunnistaa omia ennakkoluuloja ja se, ettei tehdä oletuksia ulkonäön perusteella.

Dialogit vahvistavat kuvaa siitä, että **yhteisöllisyys, turvallinen ilmapiiri ja tasapuolinen kohtelu** ovat lasten ja nuorten mielestä keskeisiä yhdenvertaisuuden edellytyksiä. He toivovat ympäristöjä, joissa erilaisia taustoja arvostetaan, jokainen saa apua tarvittaessa eikä ketään kohdella lähtökohtaisesti eri tavalla. Dialogeista nousee esiin myös konkreettisia toiveita, kuten mahdollisuus monipuolisempiin harrastuksiin, lisää aikuisia kouluihin, selkeät toimintatavat kiusaamisen estämiseksi sekä tukipalveluiden helpompi saatavuus. Yhteinen viesti oli selkeä: **yhteiskunnan tulisi tehdä enemmän varmistaakseen, että jokaisella lapsella ja nuorella on yhdenvertaiset mahdollisuudet elää turvallista ja reilua arkea riippumatta perhetaustasta, asuinpaikasta tai ominaisuuksista.**

3.6 Osaaminen, taidot ja tulevaisuuden unelmat

Lapset ja nuoret viettävät koulussa merkittävän osan arjestaan. Osallisuuspilotin kyselyssä koulu- ja arvosanapaineet nousevat esiin monen vastaajan tekstimuotoisissa vastauksissa. Koulu on paikka tavata ystäviä ja oppia uusia taitoja, mutta osalle kiusaaminen tuo ahdistusta. Lapset ja nuoret toivovatkin kouluihin lisää aikuisia, jotta oppimiseen, hankaliin tilanteisiin tai mielenterveyden haasteisiin saa tarvittaessa ajoissa apua.

3.6.1 Koulu ja tulevaisuuden taidot

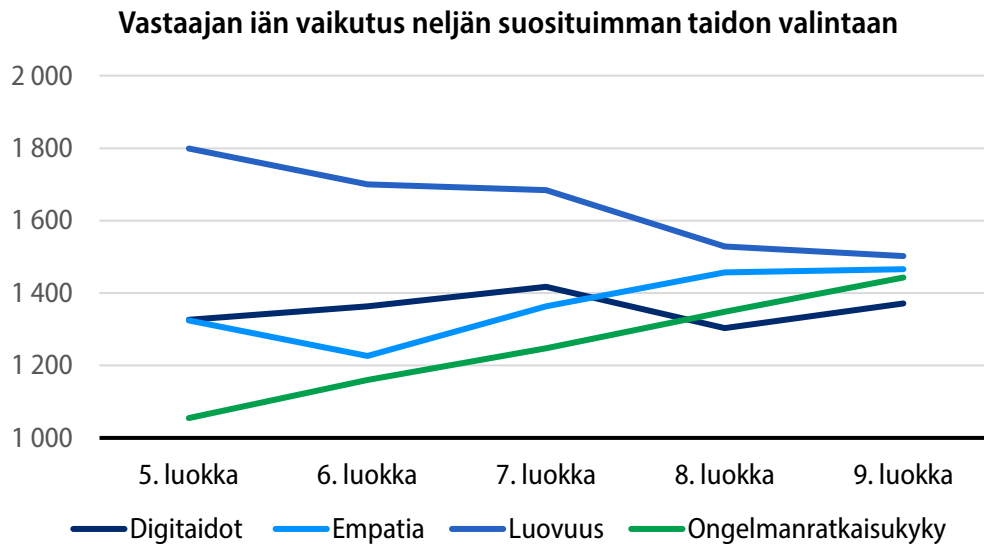
Kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan yhdestätoista vastausvaihtoehdosta neljä heidän mielestään tärkeintä tulevaisuuden taitoa. Lisäksi vaihtoehdoissa oli ”muu, mikä”. Suosituin vastaus on luovuus, eli kyky keksiä uusia ideoita ja ratkaisuja. Kolme seuraavaksi eniten valittua taitoa ovat empatia, digitaidot ja ongelmanratkaisukyky (kuvio 22).

Kuvio 22. Mitä taitoja mielestäsi tarvitaan tulevaisuudessa? Valitse neljä mielestäsi tärkeintä taitoa. Jokaista taitoa avattiin kyselyssä muutamalla sanalla. Vastausvaihtoehdot tarkennuksineen löytyvät liitteestä 1, kysymys 4.

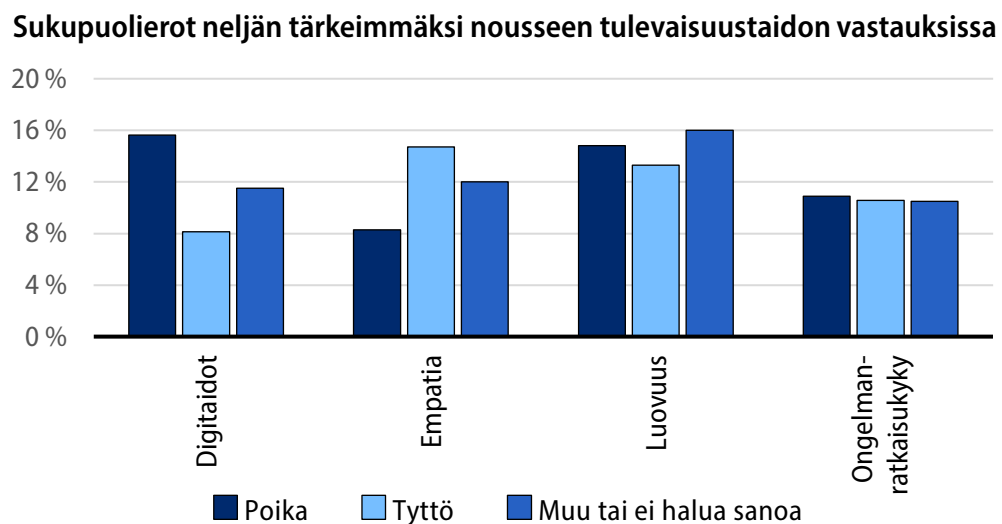
Nämä neljä suosikkia pysyvät samoina riippumatta vastaajan iästä, mutta huomion-arvoista on, että luovuuden valinneiden määrä laskee tasaisesti siirryttäessä ylemmille luokka-asteille. Ongelmanratkaisukykyyn merkitys sitä vastoin nousee merkittävästi vastaajan iän myötä (kuvio 23). Muista taidoista myös vastoinkäymisestä selviämisen ja kriittisen ajattelun taidot koetaan sitä tärkeämmiksi, mitä vanhempia vastaajat ovat.

Kuvio 23. Mitä taitoja mielestäsi tarvitaan tulevaisuudessa? Neljän eniten vastauksia keränneen taidon vastausten erot vastaajan iän mukaan.

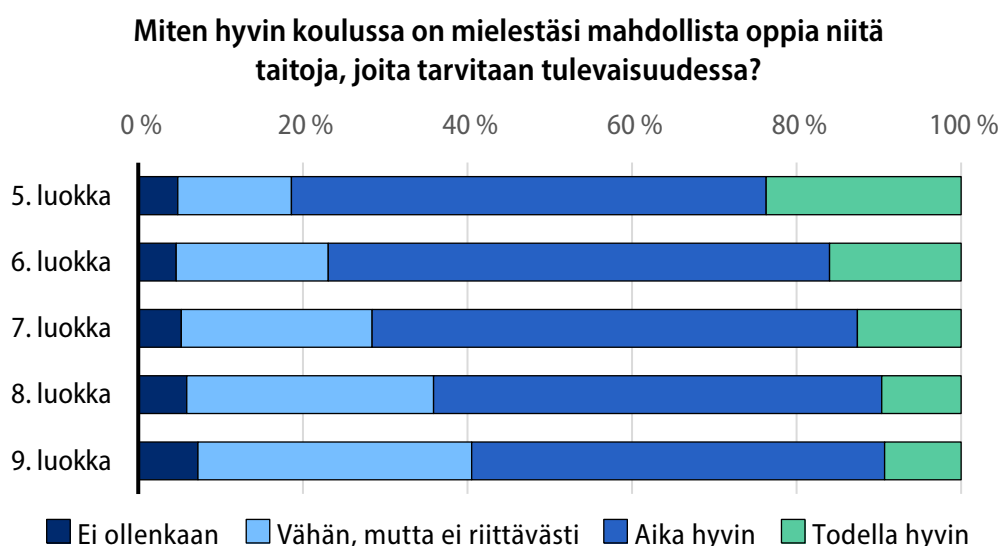
Pojat valitsevat digitaidot useammin kuin muut vastaajat, tyttöjen vastauksissa korostuu empatia. Muunsukupuoliset ja vastaajat, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan, valitsevat luovuuden vielä tyttöjä ja poikiakin useammin (kuvio 24).

Kuvio 24. Mitä taitoja mielestäsi tarvitaan tulevaisuudessa? Neljän eniten vastauksia keränneen taidon vastausten erot vastaajan sukupuolen mukaan. Muunsukupuolisten ja niiden, jotka eivät kertoneet sukupuoltaan, vastaukset on tässä yhdistetty, koska niissä ei ollut merkittävää eroa.

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan, kuinka hyvin heidän mielestään koulussa opetetaan näitä taitoja. 70 % kaikista vastaajista on sitä mieltä, että taitoja opetetaan aika hyvin tai todella hyvin. Ainoastaan kuusi prosenttia koko vastaajajoukosta arvioi, ettei koulussa opi lainkaan tulevaisuudessa tarvittavia taitoja. Kriittisyys koulun opettamia taitoja kohtaan kasvaa merkittävästi luokka-asteelta toiselle siirryttäessä. Viidesluokkalaisista jopa yli 80 % valitsee vähintään vaihtoehdon ”aika hyvin”, kun yhdeksäsluokkalaisista näin valitsee enää noin 60 % (kuvio 25).

Kuvio 25. Miten hyvin koulussa on mielestäsi mahdollisuus oppia niitä taitoja, joita tulevaisuudessa tarvitaan (esimerkiksi yllä listatut)? Arvioi asteikolla 1–4. (1=ei ollenkaan, 2=vähän, muttei riittävästi, 3=aika hyvin, 4=todella hyvin)

3.6.2 Yhteistyö, empatia, luovuus ja ongelmanratkaisukyky korostuvat muuttuvassa maailmassa

Osaamisesta ja tulevaisuuden taidoista järjestettiin kolme dialogia. Yhdessä dialogissa osallistujat olivat 5.–6.-luokkalaisia, toisessa 7.–9.-luokkalaisia, ja kolmas oli kohdistettu pelkästään yhdeksäsluokkalaisille.

Kaikissa dialogeissa keskusteltiin siitä, miten vaikeaa eri taidoista on valita tärkeimmät, koska kaikkia tarvitaan, ja ne myös linkittyvät toisiinsa. Toistuvia teemoja ovat **empatia, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa.** Näitä pidetään välttämättöminä lähes kaikissa tulevaisuuden ammateissa hoitoalasta kaupan asiakastyöhön, kuin myös arjen

ongelmanratkaisutilanteissa ja ristiriitojen selvittelyssä. Esiin nousee myös se, että ihmisillä on erilaisia taitoja ja vahvuuksia, ja yhteistyöllä näitä pystytään hyödyntämään, eikä kaikkien tarvitse osata kaikkea.

Kielitaito nousee vahvasti esiin tärkeänä osaamisena. Englannin hallintaa pidetään lähes välttämättömänä, mutta myös muiden kielten nähdään avaavan mahdollisuuksia, vahvistavan ajattelua ja auttavan ymmärtämään eri kulttuureja. **Nuoret korostavat myös kriittistä ajattelua:** taitoa erottaa tosi ja valhe, tunnistaa tekais-tut sisällöt ja suhtautua teknologiaan arvioiden eikä automaattisesti luottaen. Jo alakouluikäiset ovat törmänneet valeutisiin ja deep fake -sisältöön. Toisaalta näistä on keskustelijoiden mukaan myös puhuttu paljon koulussa.

Teknologian ja digitaalisten työkalujen hallinta nähdään tärkeänä, mutta siihen liittyy myös huolia. Lapset ja nuoret pohtivat tekoälyn kehitystä, sen hyötyjä ja rajoja sekä pelkoa siitä, että ihmiset voisivat tulevaisuudessa passivoitua liiaksi tai jopa menettää työmahdollisuuksiaan. **Nuoret pohtivat paljon tulevaisuuden epävarmuutta** – työpaikkojen muuttumista, uusien taitojen vaatimuksia ja sitä, voiko tulevaisuudessa tehdä sellaista työtä, joka oikeasti kiinnostaa. Osa suhtautuu tulevaisuuteen huolestuneesti, osa toiveikkaasti: moni nostaa esiin sen, että tulevaisuuspuhe aikuisilta kuulostaa liian negatiiviselta, mikä voi lannistaa. **Nuoret toivovat realistista mutta kannustavaa tulevaisuudesta puhumista sekä sitä, että aikuiset ymmärtäisivät nuorten maailman ja huolenaiheet, jotka eroavat heidän omista kokemuksistaan.**

Koulun toivotaan opettavan hyvät perustaidot, joiden pohjalta on helppo opiskella jatko-opinnoissa ja työelämässä kunkin alan vaatimia spesifejä taitoja. Nuoret toivoivat, että opettajat eivät olettaisi, että kaikilla olisi samat valmiudet esimerkiksi digitaalisten laitteiden käyttöön, koska jos perusasiat jäävät oletusten vuoksi opettamatta, osaamiskuilua on myöhemmissä vaiheissa vaikea kuroa kiinni. Keskusteluissa käy ilmi, että oppilaat eivät aina koulussa tiedä, mitä jossakin tehtävässä on tarkoitus harjoitella. Konkreettisten asioiden, kuten matematiikan tai vieraiden kielten kohdalla tarkoitus on selvä, mutta abstraktimpien ja yleisempien taitojen osalta kokonainen oppiaine voi tuntua ”joutavalta”, jos oppilaille ei avata, mitä siinä harjoitellaan. Eräs 9.-luokkalainen kertoi tajuvansa nyt jälkikäteen, että viidennen luokan draamatunnit kehittivät yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Opetussisältöihin toivotaan nykyistä enemmän käytännön elämäntaitoja, kuten talouden hallintaa, verojen maksamista, kotitöitä, itsenäistymisen taitoja ja teknologian harkittua käyttöä. **Myös oppimisen tavat kaipaavat uudistusta:** vähemmän yksitoikkoista luennointia, enemmän tekemistä, luovuutta ja

yksilöllisyyttä. Oppimisessa korostuu **turvallinen ilmapiiri, jossa uskaltaa olla luova, kokeilla ja erehtyä ilman liiallista arvosanapainetta**. Useat nuoret nostavat esiin ajatuksen, että koulun tulisi keskittyä myös **oppimisen oppimiseen** – tai toon ymmärtää omaa tapaa oppia ja kehittää itseään.

3.7 Maahanmuuttokriittisyys kyselyvastauksissa

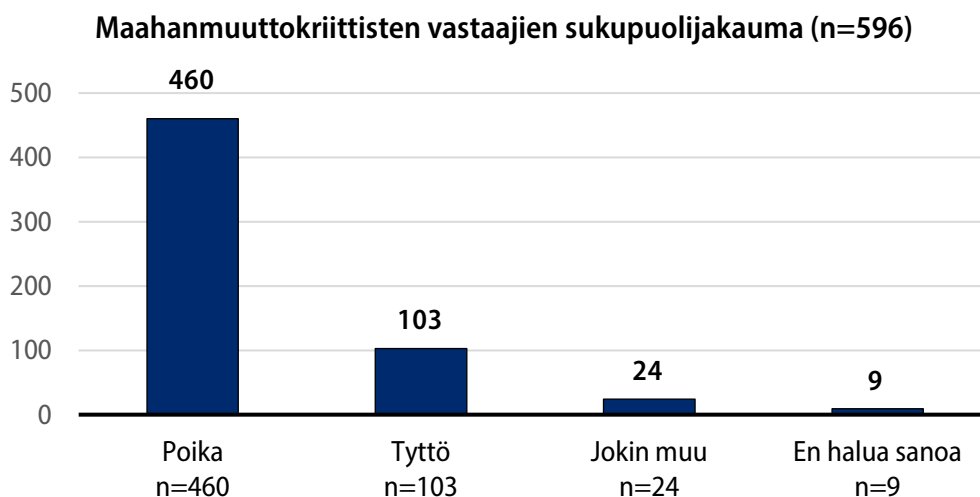
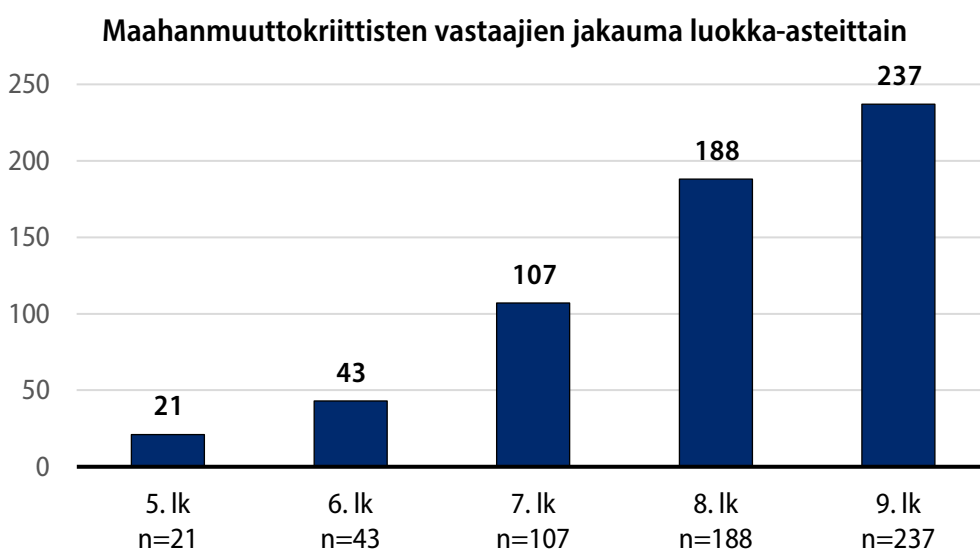
Valtakunnallisessa kyselyssä mikään kysymys tai vastausvaihtoehto ei eksplisiittisesti liittynyt maahanmuuttoon, mutta maahanmuuttokriittisyys teemana nousi esiin erityisesti seuraavien kolmen kysymyksen avoimissa vastauksissa:

- Kysymys 8: Onko Suomi sinusta turvallinen maa? 10 % (1 665) vastaajista ei pidä Suomea turvallisena maana. Avovastauksina annetuista perusteluista 1 378 on asiallisia, 287 ”kohinaa”⁸. Asiallisista perusteluista 31 % on perusteltu maahanmuuttovastaisella tekstillä.
- Kysymys 10: Mitä siellä missä asut pitäisi olla, jotta elämä olisi hyvää? Perusteluista 15 128 on asiallista, 1 579 ”kohinaa”. Asiallisista perusteluista 1 % sisältää maahanmuuttovastaisuutta.
- Kysymys 11: [...] Jos sinä saisit ehdottaa yhtä tärkeää asiaa [hallitusohjelmaan], mikä se olisi? Perusteluista 6 691 on asiallisia, 10 016 ”kohinaa”. Asiallisista 5 % sisältää maahanmuuttovastaisuutta.

Yhteensä 596 vastaajaa 16 707:stä, eli n. 3,6 prosenttia vastasi vähintään yhteen näistä kolmesta kysymyksestä maahanmuuttovastaisesti (474 vain yhteen, 109 kahteen, 13 kaikkiin kolmeen).

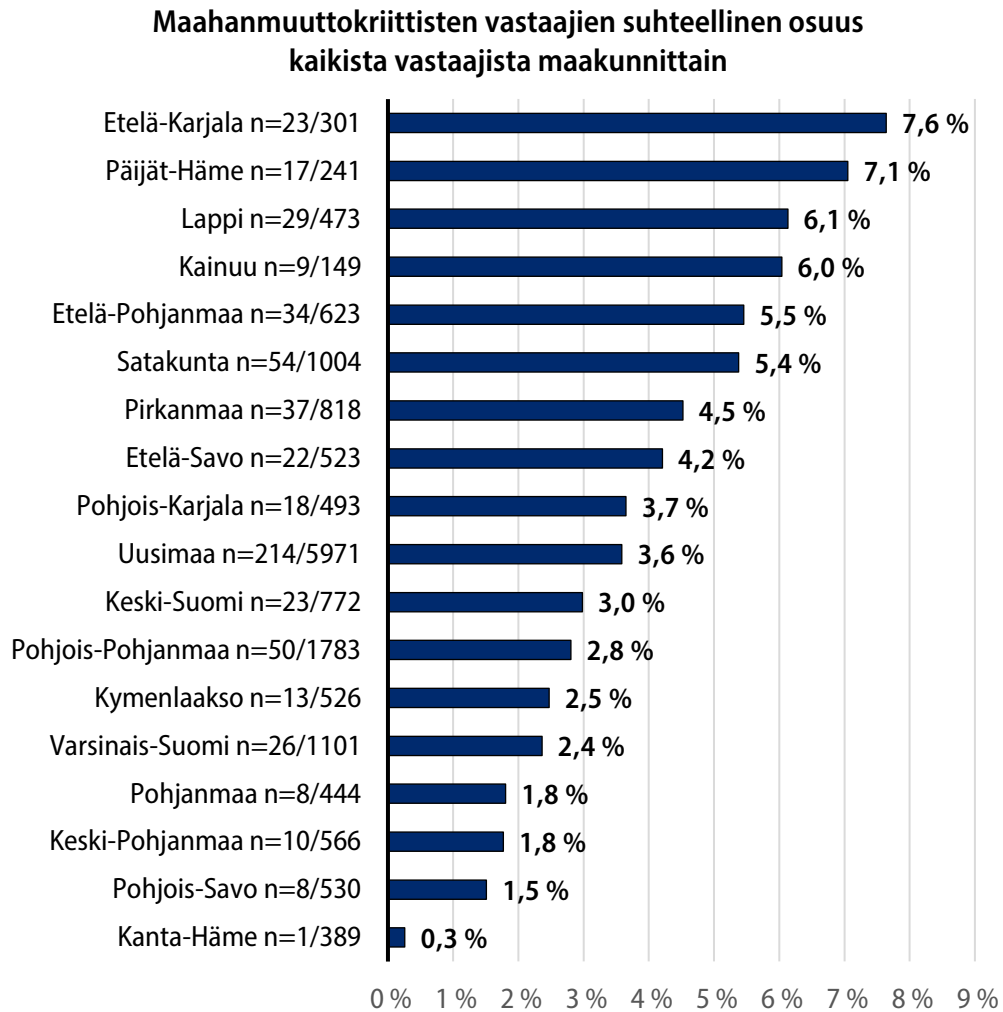
Vaikka maahanmuuttokriittisesti vastanneiden osuus kaikista vastaajista on pieni, huomionarvoista on maahanmuuttovastaisuuden jakautuminen sukupuolen, luokka-asteen ja maakunnan mukaan. Valtaosa (77 %) maahanmuuttovastaisia kommentteja kirjoittaneista on poikia (kuvio 26) ja maahanmuuttovastaisuus vastauksissa lisääntyy iän myötä (kuvio 27).

8 Esimerkiksi hymiöitä, kirjain- tai numerosarjoja.

Kuvio 26. Maahanmuuttokriittisten vastaajien sukupuolijakauma.**Kuvio 27.** Maahanmuuttokriittisten vastaajien jakauma luokka-asteen mukaan.

Alueellisesti tarkasteltuna maahanmuuttokriittisten vastaajien suhteellisissa osuuksissa maakunnan kaikista vastaajista on havaittavissa eroja: suurimmassa osassa maakuntia maahanmuuttovastaisia näkemyksiä esittää alle viisi prosenttia maakunnan kaikista vastaajista, mutta Etelä-Karjalassa osuus on lähes kahdeksan prosenttia, Päijät-Hämeessä yli seitsemän prosenttia sekä Lapissa ja Kainuussa noin kuusi prosenttia (kuvio 28).

Kuvio 28. Maahanmuuttokriittisten vastaajien suhteellinen osuus kaikista vastaajista maakunnittain.

4 Lasten ja nuorten terveiset tulevalle hallitukselle

Lasten ja nuorten viesti tulevalle hallitukselle ja tuleville vuosille on selkeä: ilmastoon, mielenterveyteen, turvalliseen arkeen, eriarvoisuuden ehkäisyyn ja aitoihin vaikuttamismahdollisuuksiin on vastattava pitkäjänteisesti ja määrätietoisesti. Osallisuuspilotti myös osoittaa, että lasten ja nuorten kuulemiselle on tarvetta, ja että vastaavanlaiset rakenteet tarjoavat arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi. Lasten ja nuorten näkökulmien järjestelmällinen huomioiminen vahvistaa paitsi päätöksenteon tietopohjaa myös luottamusta yhteiskuntaan ja demokratiaan.

4.1 Lasten ja nuorten kokemusten polarisaatio

Osallisuuspilotin aineisto tuo esiin viitteitä lasten ja nuorten välisestä kasvavasta eriytymisestä. Vastauksissa näkyy polarisaatiota niin arvoissa ja asenteissa kuin hyvinvoinnissa ja taloudellisissa lähtökohdissa. Lapset ja nuoret kokevat samoja ilmiöitä eri tavoin: esimerkiksi turvallisuuteen, maahanmuuttoon, ilmastoon ja luottamukseen liittyvät näkemykset jakautuvat selvästi, ja samat kehityskulut herättävät toisissa huolta ja toisissa epäluottamusta tai vastakkainasettelua.

Polarisaatio näkyy myös hyvinvoinnissa. Osa lapsista ja nuorista kuvaa arkeaan turvallisesti ja pärjääväksi, kun taas toisille arkea leimaavat kuormitus, mielenterveyden haasteet ja kokemus yksinäisyydestä. Taloudellinen tilanne ja perhe-tausta eriyttävät arkea edelleen: kaikilla ei ole samoja mahdollisuuksia harrastaa, saada tukea tai osallistua, ja tämä heijastuu suoraan hyvinvointiin ja osallisuuden kokemukseen.

Aineisto osoittaa, että lasten ja nuorten kokemusten erot eivät ole vain yksilöllisiä, vaan kytkeytyvät laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Mikäli eriytymiseen ei vastata määrätietoisesti, riskinä on, että erot syvenevät ja luottamus yhteiskuntaan ja toisiin ihmisiin heikkenee entisestään. Lasten ja nuorten viesti on, että päätöksenteon on pyrittävä vahvistamaan yhteisiä kokemuksia, yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja yhteenkuuluvuutta. Näin polarisaatiokehitys voidaan katkaista jo varhaisessa vaiheessa.

4.2 Viestit tuleville päätöksentekijöille

VIESTI 1: Ilmasto ja ympäristö

Lapset ja nuoret pitävät ilmastonmuutosta ja ympäristön tilaa tulevaisuuden kannalta ratkaisevana kysymyksenä. Ilmastotoimien on oltava riittäviä, pitkäjänteisiä ja johdonmukaisia.

- Ilmastonmuutoksen torjunta on otettava seuraavan hallitusohjelman kärkitavoitteisiin.
- Luonnon monimuotoisuutta ja eläimiä tulee suojella.
- Kuluttamista tulee ohjata vastuullisempaan suuntaan.
- Lapsia ja nuoria tulee kuulla ja ottaa mukaan ilmastoa ja ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

VIESTI 2: Turvallinen yhteiskunta

Yhteiskunnan tehtävänä on kuulumisen ja turvallisuuden kokemuksen turvaaminen jokaiselle lapselle ja nuorelle.

- Kiusaamiseen on puututtava johdonmukaisesti ja tehokkaasti.
- Turvallisten ympäristöjen ja käytäntöjen suunnitteluun tulee ottaa lapset ja nuoret mukaan.
- Mediassa korostuvien uhkakuvien vastapainoksi tarvitaan julkista keskustelua siitä, että Suomi on ongelmista huolimatta turvallinen maa.

VIESTI 3: Eriarvoisuuden ehkäiseminen ja luottamuksen vahvistaminen

Päätöksenteolla turvataan kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen, harrastuksiin ja tarvitsemiinsa palveluihin.

- Taloudellisen tilanteen, asuinpaikan tai taustan ei tule määrittää lapsen tai nuoren mahdollisuuksia kasvaa, osallistua ja voida hyvin – päätöksenteolla on kavennettava näistä tekijöistä syntyvää eriarvoisuutta.
- Yhdenvertaisuuden on toteuduttava konkreettisina tekoina lasten ja nuorten arjessa. Syrjintään ja eriarvoiseen kohteluun on puututtava järjestelmällisesti, johdonmukaisesti ja näkyvästi.
- Aikuisten on kuunneltava ja oltava läsnä aidosti.
- Osallistumismahdollisuuksia tulee tarjota matalalla kynnyksellä myös niille, jotka eivät jo valmiiksi ole aktiivisia.

VIESTI 4: Vaikuttaminen

- Lapsen oikeus osallistumiseen ja vaikuttamiseen heitä koskevaan päätöksentekoon tulee turvata.
- Päätöksenteossa tulee osoittaa, miten lasten ja nuorten näkemykset huomioidaan, ja mihin ne vaikuttavat.
- Valtion tasolle on rakennettava pysyvät osallisuuden rakenteet, jotka vahvistavat lasten ja nuorten luottamusta demokratiaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

VIESTI 5: Mielensterveys ja jaksaminen

Mielensterveyteen ja jaksamiseen liittyvät huolet näkyvät vahvasti lasten ja nuorten arjessa.

- Avun ja tuen on oltava helposti ja nopeasti saatavilla.
- Kouluihin tarvitaan lisää aikuisia, joilla on aikaa kohdata. Matalan kynnyksen tukea.
- Hyvinvoinnin ja mielensterveyden tukeminen tulee nähdä koulussa yhtä keskeisenä kuin oppiminen ja arviointi.

VIESTI 6: Osaaminen ja tulevaisuuden taidot

- Kouluissa tulee olla tilaa luovuudelle ilman pelkoa virheistä ja erehtymisestä.
- Koulussa tulee keskittyä entistä enemmän perus-, yhteistyö- ja opiskelutaitoihin. Nämä rakentavat pohjaa muiden taitojen oppimiselle.
- Aikuisilta vaaditaan positiivisempaa puhetta tulevaisuudesta sekä lapsista ja nuorista todellisia ongelmia kuitenkin vähettelemättä.
- Tarvitaan lisää mahdollisuuksia harjoitella osallisuutta ja vaikuttamista koulussa ja arjessa.

Liitteet

Tulevaisuuden Suomi -kysely, 5.–9.-luokkalaisille

Pakolliset kysymykset on merkitty tähdellä (*)

Hei,

Millaisen Suomen haluaisit tulevaisuudessa? Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä? Mihin asioihin aikuisten pitäisi erityisesti keskittyä?

Nyt on 5.–9.-luokkalaisten aika kertoa mielipiteensä! Vastaa tähän lyhyeen kyselyyn, jonka täyttämiseen menee noin 10–15 minuuttia. Voit vastata suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi, ukrainaksi, arabiaksi tai pohjoissaameksi. Kyselyyn vastataan nimettömästi eli voit rohkeasti ja turvallisesti kertoa omia mielipiteitäsi.

Kysely on osa laajempaa lasten ja nuorten osallisuustyötä. Haluamme kysyä teiltä kyselyn avulla, mitä asioita te pidätte tärkeänä ja mihin asioihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota.

Kiitos, että osallistut!

Kyselyn toteuttamisesta vastaa yritys nimeltä Motiva Oy.

Jos sinulla herää kysymyksiä, vastaamme mielellämme!

Ystävällisin terveisin,

Laura Kuusio, erityisasiantuntija, kansallinen lapsistrategia, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Maiju Haltia-Nurmi, projektipäällikkö, Motiva Oy

Vastaajan taustatiedot:

Mikä on sukupuolesi? *

Kysymme tätä, jotta voimme tarkastella vastauksia eri ryhmissä ja varmistaa, että kaikkien ääni kuuluu.

- Tyttö
- Poika
- Jokin muu
- En halua sanoa

Millä luokalla opiskelet? *

- 5. luokalla
- 6. luokalla
- 7. luokalla
- 8. luokalla
- 9. luokalla

Missä maakunnassa asut? *

- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Kanta-Häme
- Pirkanmaa
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Etelä-Savo
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Keski-Suomi
- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Lappi

1. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimpiä asioita Suomessa, joihin tulisi keskittyä juuri nyt? *

Kolme (3) mielestäsi tärkeintä. Suluissa tarkennusta:

- Ilmastonmuutos ja ympäristön suojeleminen: *(Ihmisten aiheuttama ilmaston lämpeneminen ja luonnon katoaminen.)*
- Teknologian vaikutukset ja turvallisuus: *(Teknologiat, kuten tekoäly ja sosiaalinen media, voivat olla hyödyllisiä, mutta niihin liittyy myös riskejä, kuten valeuutiset, yksityisyyden menetys ja nettikiusaaminen.)*
- Osaaminen ja tulevaisuuden taidot: *(Onko kaikilla mahdollisuus oppia asioita, joita tulevaisuudessa tarvitaan? Esimerkiksi digitaidot, luovuus ja ongelmanratkaisu.)*
- Nuorten opiskelu, työelämä ja tulevaisuuden unelmat: *(Löytävätkö nuoret opiskelupaikan ja töitä, jotka tuntuvat kiinnostavilta ja joissa voi hyvin?)*
- Eriarvoisuus ja reilu kohtelu: *(Kaikilla ei ole samat mahdollisuudet elämässä. Miten tärkeää on, että ketään ei syrjitä esimerkiksi ihonvärin, sukupuolen tai perheen tilanteen tai asuinpaikan takia?)*
- Nuorten syrjäytyminen: *(Syrjäytyminen tarkoittaa esimerkiksi koulutuksen keskeytymistä, työelämän ulkopuolelle jäämistä tai joutumista ongelmiin viranomaisten kanssa.)*
- Turvallinen arki ja hyvinvointi: *(Tuntuuko elämä turvalliselta? Onko kiusaamista, väkivaltaa tai pelkoa? Saako apua, jos sitä tarvitsee?)*
- Lasten ja nuorten ääni ja vaikuttaminen: *(Ottavatko aikuiset lasten ja nuorten mielipiteet huomioon niissä asioissa, jotka koskevat heitä? Saavatko lapset ja nuoret vaikuttaa aikuisten päätöksiin?)*
- Vapaa-aika ja harrastukset: *(Onko kaikilla mahdollisuus harrastaa ja viettää aikaa kavereiden kanssa?)*
- Maailman tapahtumat ja niiden vaikutus Suomeen: *(Sodat, köyhyys ja muut maailman ongelmat vaikuttavat myös Suomeen.)*
- Talous ja hyvinvointi Suomessa: *(Onko kaikilla perheillä tarpeeksi rahaa hyvään elämään?)*
- Luottamus ja yhteishenki: *(Luottavatko ihmiset Suomessa toisiinsa? Ovatko suomalaiset poliitikot ja viranomaiset luotettavia? Tuntuuko, että Suomi on reilu ja toimii hyvin?)*
- Sosiaali- ja terveystalouden saatavuus: *(Pääseekö lääkäriin tai saako apua, jos on vaikeaa kotona tai koulussa?)*
- Jokin muu, mikä? *(Kirjoita oma ehdotuksesi.)*

Jos haluat, perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen

2. Valitse neljä (4) tärkeintä asiaa, jotka tuovat SINULLE hyvää oloa. *

- Ei ole huolta rahasta
- Harrastukset tai vapaa-ajanviettomahdollisuudet
- Hyvä terveys
- Koen, että minua ja mielipiteitäni kuunnellaan
- Koen itseni ja elämäni arvokkaaksi
- Koen koulunkäynnin kiinnostavaksi
- Koen kotiseutuni tärkeäksi
- Kuulun itselleni tärkeään ryhmään
- Luonto ja luonnon läheisyys
- Mahdollisuus olla oma itseni
- Uskonto tai vakaumus
- Minua ei kiusata
- Minulle sopiva, monipuolinen ruoka
- Perhe tai läheiset
- Positiivinen suhtautuminen omaan tulevaisuuteeni
- Pääsen lääkäriin tai terveyskeskukseen, kun tarvitsen sitä
- Riittävä uni ja lepo
- Suomessa on rauha
- Turvallisuus koulussa, työssä ja vapaa-ajalla
- Turvallisuus netissä ja sosiaalisessa mediassa
- Ystävät
- Muu mikä?

Jos haluat, perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen

3. Mitkä asiat aiheuttavat sinulle huolta tai stressiä arjessa? *

Valitse korkeintaan (4) kuormittavinta asiaa:

- Ruutuaika (esim. pelaaminen, somen käyttö)
- Sosiaalisen median luomat paineet
- Kaveripiiriin liittyvät paineet
- Harrastamiseen liittyvät paineet
- Harrastusmahdollisuuksien puute
- Yksinäisyys
- Kiusaaminen tai syrjintä
- Vanhemmat tai perhe
- Oma terveys tai jaksaminen
- Ulkonäkö tai kehonkuva
- Perheen raha-asiat
- Ilmastonmuutos ja ympäristöuhat
- Sodan pelko
- Muu, mikä?
- Ei mikään

Jos haluat, perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen.

4. Mitä taitoja mielestäsi tarvitaan tulevaisuudessa? *

Valitse neljä (4) mielestäsi tärkeintä taitoa:

- Digitaidot eli kyky käyttää puhelinta, tietokonetta ja muita laitteita hyödyllisesti, turvallisesti ja vastuullisesti
- Luovuus eli kyky keksiä uusia ideoita ja ratkaisuja
- Vastoinkäymisestä selviäminen eli kyky jatkaa eteenpäin, vaikka asiat eivät menisi suunnitelmien mukaan
- Ongelmanratkaisukyky eli kyky löytää ratkaisuja vaikeisiin tai uusiin tilanteisiin
- Yhteistyö ja sosiaaliset taidot eli kyky toimia yhteistyössä muiden kanssa
- Empatia eli kyky ymmärtää toisia
- Kriittinen ajattelu eli kyky pohtia, onko tieto totta ja mistä se on peräisin
- Uteliaisuus ja halu oppia uutta
- Ympäristövastuullisuus eli halu ja taito toimia niin, että luonto ja ilmasto voivat hyvin
- Kielitaito ja kulttuurien ymmärtäminen
- Teknologian ymmärrys ja osaaminen eli kyky käyttää teknologiaa ja hyödyntää sitä haasteiden ratkaisuisissa
- Muu, mikä?

5. Miten hyvin koulussa on mielestäsi mahdollisuus oppia niitä taitoja, joita tulevaisuudessa tarvitaan (esimerkiksi yllä listatut)? Arvioi asteikolla 1–4. *

- 1 = Ei ollenkaan
- 2 = Vähän, mutta ei riittävästi
- 3 = Aika hyvin
- 4 = Todella hyvin

6. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä liittyen luonnonsuojeluun ja ilmastonmuutokseen? Arvioi asteikolla 1–4 *

- 1 = täysin eri mieltä
 - 2 = jokseenkin eri mieltä
 - 3 = jokseenkin samaa mieltä
 - 4 = täysin samaa mieltä
-
- Poliitikot ja päättäjät tekevät tarpeeksi luonnon ja ilmaston hyväksi.
 - Muut aikuiset tekevät tarpeeksi luonnon ja ilmaston hyväksi.
 - Haluan itse omilla teoillani huolehtia luonnosta ja hidastaa ilmastonmuutosta.
 - Sekä aikuisten että lasten pitäisi tehdä yhdessä asioita luonnon hyväksi ja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi.
 - Lapsia ja nuoria kuullaan riittävästi luontoon ja ilmastoon liittyvissä asioissa.

Mitä ajatuksia tai tunteita ilmastonmuutos tai luonnon tila herättää?

7. Jos maailmassa tapahtuisi jotain vaikeaa, kuten sota tai luonnonkatastrofi, kuinka paljon luotat siihen, että Suomen päättäjät osaavat toimia oikein? Arvioi asteikolla 1–4: *

- 1 = En luota lainkaan
- 2 = Luotan jonkin verran
- 3 = Luotan melko paljon
- 4 = Luotan täysin

Jos haluat, perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen.

8. Onko Suomi sinusta turvallinen maa? *

- Kyllä, miksi?
- Ei, miksi?

9. Miten sinä haluaisit vaikuttaa yhteisiin asioihin omassa koulussasi, kunnassasi tai Suomessa?

Voit valita niin monta vaihtoehtoa kuin haluat.

- Haluan olla mukana koulun oppilaskunnassa tai muussa ryhmässä, joka vaikuttaa koulun asioihin.
- Haluan osallistua mielenosoituksiin, kampanjoihin tai vapaaehtoistoimintaan.
- Haluan vaikuttaa esimerkiksi somessa, taiteen tai harrastusten kautta.
- Haluan olla itse mukana päätöksenteossa, kuten nuorisovaltuustossa tai poliittisessa ryhmässä.
- Haluan äänestää, kun olen tarpeeksi vanha.
- Haluan asettua ehdolle vaaleissa, kun olen tarpeeksi vanha.
- Haluan vaikuttaa jollain muulla tavalla, miten?
- En ole kiinnostunut vaikuttamaan yhteisiin asioihin.

Jos haluat, perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen.

10. Millaisessa paikassa haluaisit mieluiten asua tulevaisuudessa? *

- Pienessä kaupungissa
- Keskikokoisessa kaupungissa
- Isossa kaupungissa
- Maaseudulla
- Siellä missä perheeni ja ystäväni ovat, riippumatta siitä, onko se kaupunki tai maaseutu.
- Ulkomailla
- En ole vielä varma.
- Jossain muualla, missä?

Mitä siellä missä asut pitäisi olla, jotta elämä olisi hyvää? *

11. Suomeen muodostetaan hallitus eduskuntavaalien jälkeen. Hallitus tekee hallitusohjelman eli suunnitelman siitä, mitä asioita halutaan, kehittää, parantaa tai muuttaa Suomessa.

Jos sinä saisit ehdottaa yhtä tärkeää asiaa tähän suunnitelmaan, mikä se olisi?

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-287-842-7

ISSN pdf: 2490-0966